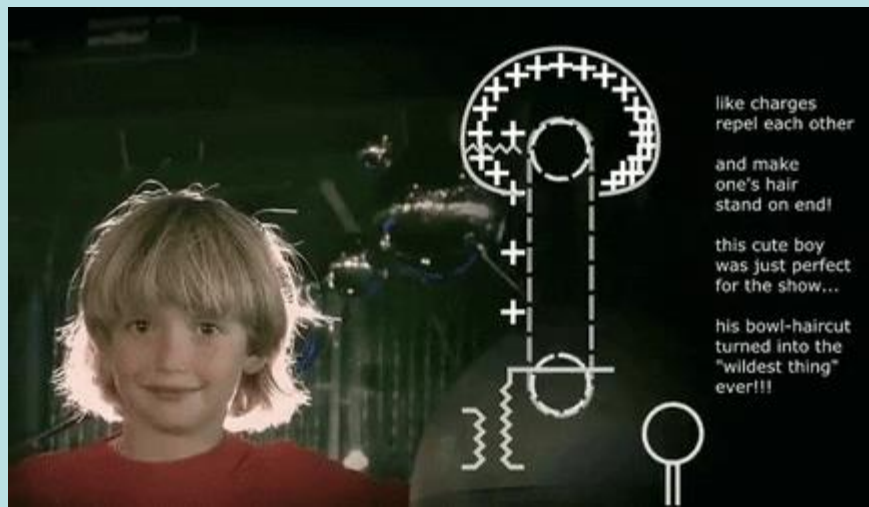
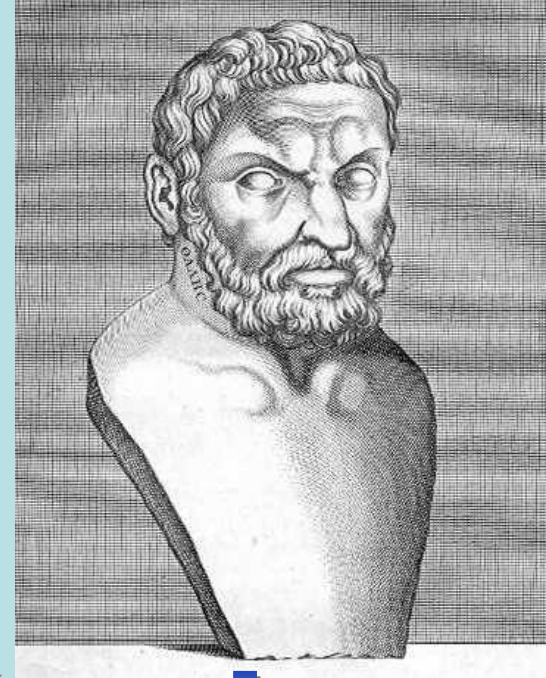

Elektrosztatika

Tartalom

1. Alapjelenségek
2. Elektromos állapot
3. Atomok felépítése
4. Vezetők
5. Szigetelők
6. Elektromos megosztás
7. Töltések a vezetőkön
8. Faraday-kalitka
9. Coulomb törvénye
10. Elemi töltés
11. Elektromos térerősség
12. Homogén elektromos mező
13. Elektromos fluxus
14. Feladatok

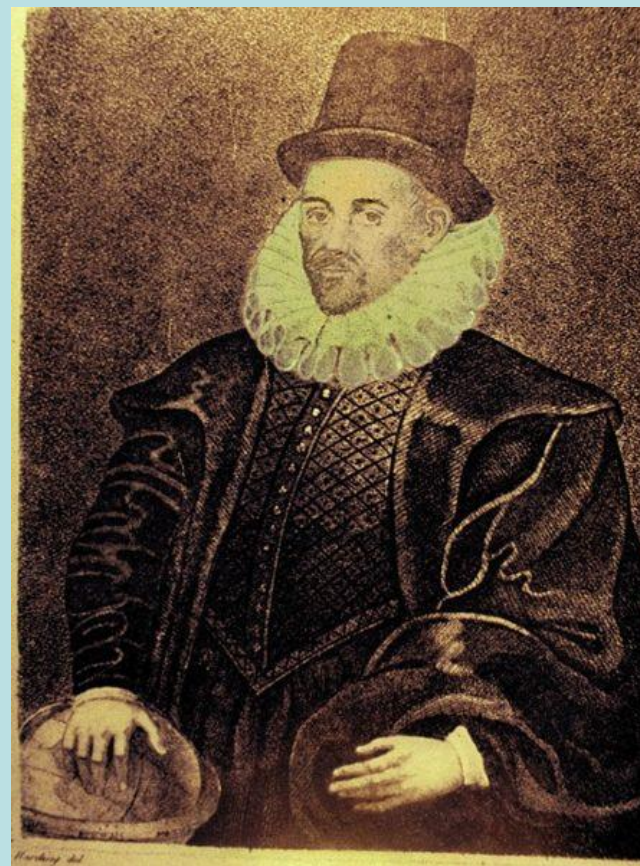
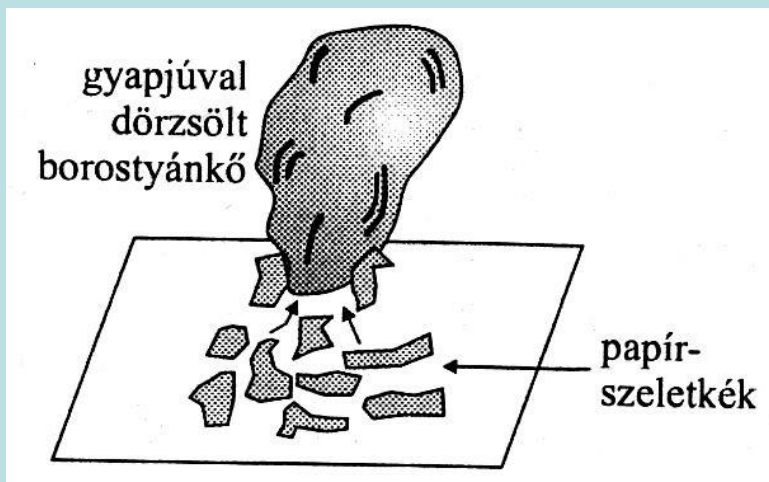
Ősi megfigyelések

A gyapjúval megdörzsölt borostyánkő (fák megkövült gyantája) különleges hatásáról először a Milétoszi Thálesz tesz említést. (~ i.e. 600)

Elektromos hatás

A borostyánkő görög neve alapján (borostyánkő görögül: ηλεκτρον [elektron]) a jelenséget Gilbert elektromos hatásnak nevezte el.

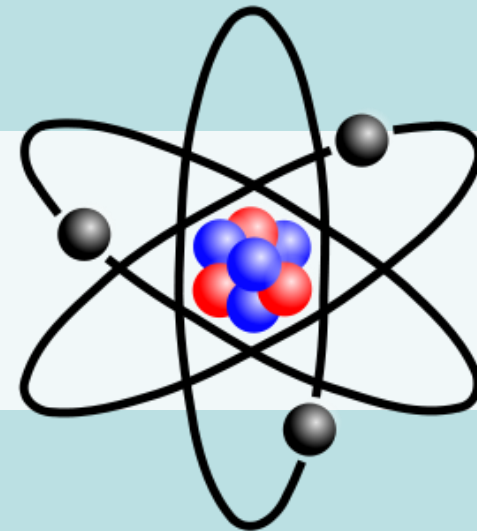
Borostyánkő hatás: *electricus*

William Gilbert
(1544-1603)

Atomok felépítése

- Anyag alaptulajdonsága
- Anyag: atomokból áll

atom ($\sim 10^{-10}$ m)

atommag ($\sim 10^{-15}$ m)

elektronfelhő

protonok (+)

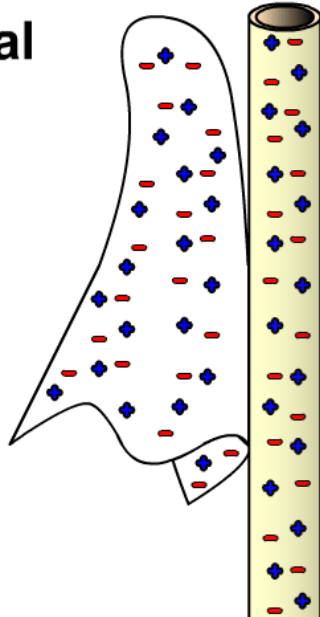
neutronok

elektronok (-)

Az atomok pozitív protonokból és semleges neutronokból álló atommagot és negatív elektronokból álló „elektronfelhőt tartalmaznak”

Dörzselektromosság

Neutral Rag

Neutral PVC Pipe

Dörzsölés hatására töltések kerülnek át egyik testről a másikra.

Öltözködés közben a hajunk és a pulóver ellentétes elektromos állapotú lesz.

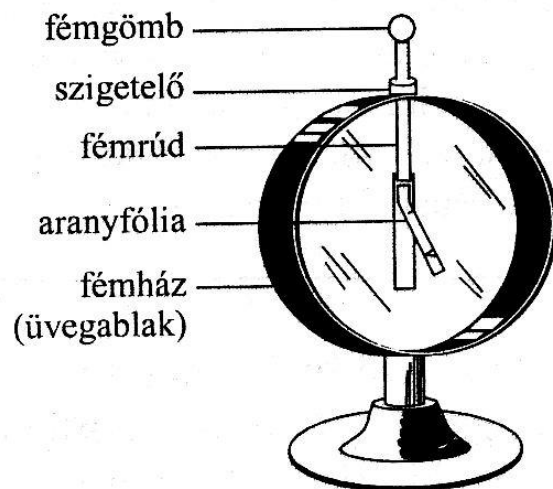
Megdörzsölt léggömb hatásai

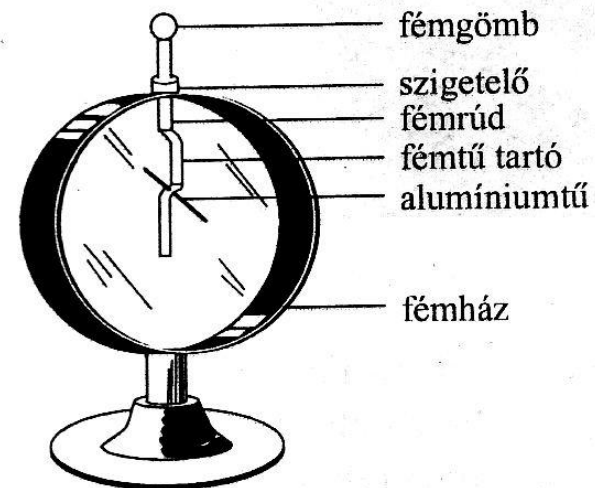
A szőrmével dörzsölt léggömb maga felé vonzza a hengeres dobozt és eltéríti a vízszugarat.

Elektroszkóp

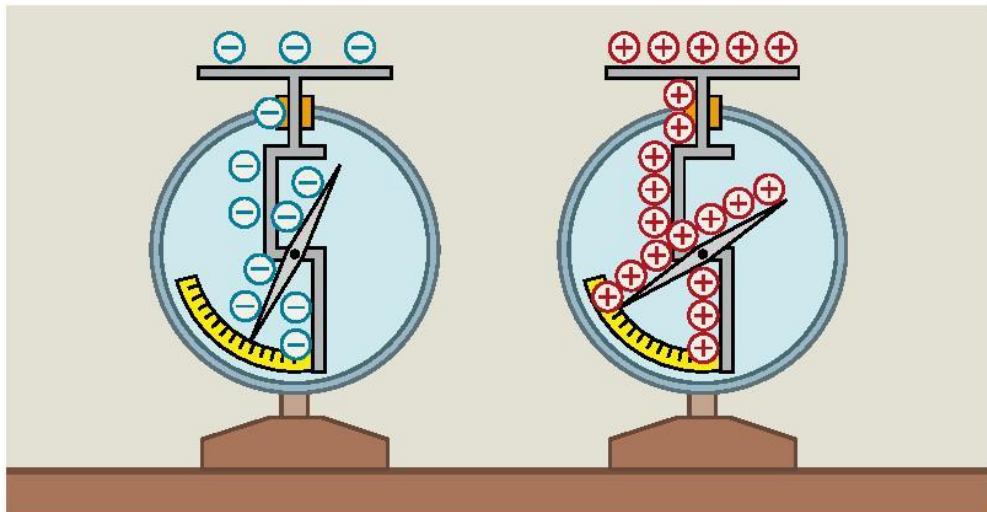
Elektromos töltés jelenlétének kimutatása

a.

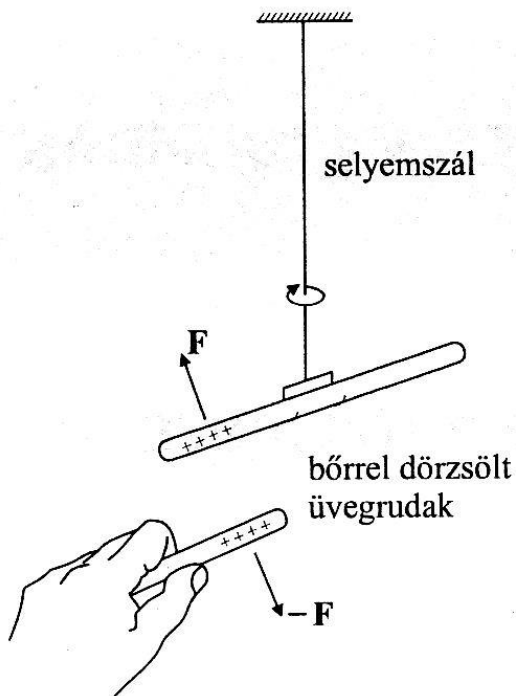
b.

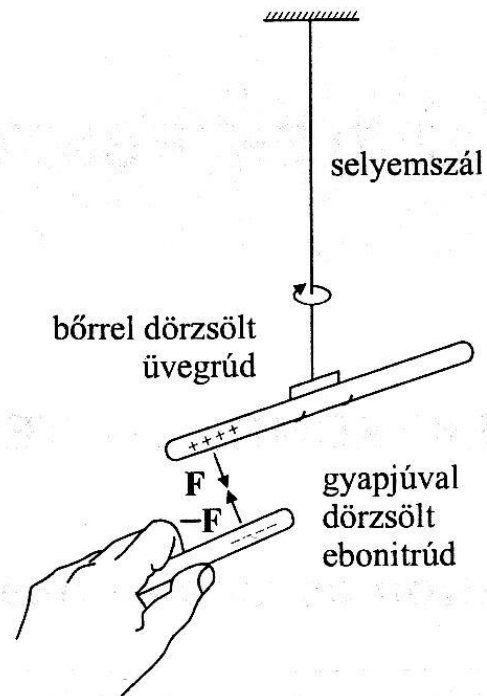

Elektromos állapot

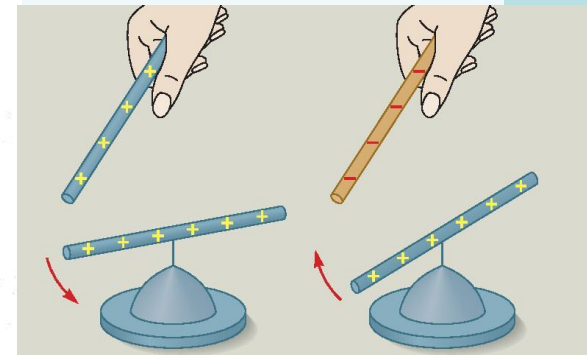
- Dörzsölés → elektromos állapot
- Feltételezés: elektromos töltések jelenléte

a.

b.

+ és - töltések

bőrrel dörzsölt üveg: + (**pozitív** töltések)

gyapjúval dörzsölt borostyánkő: - (**negatív** töltések)

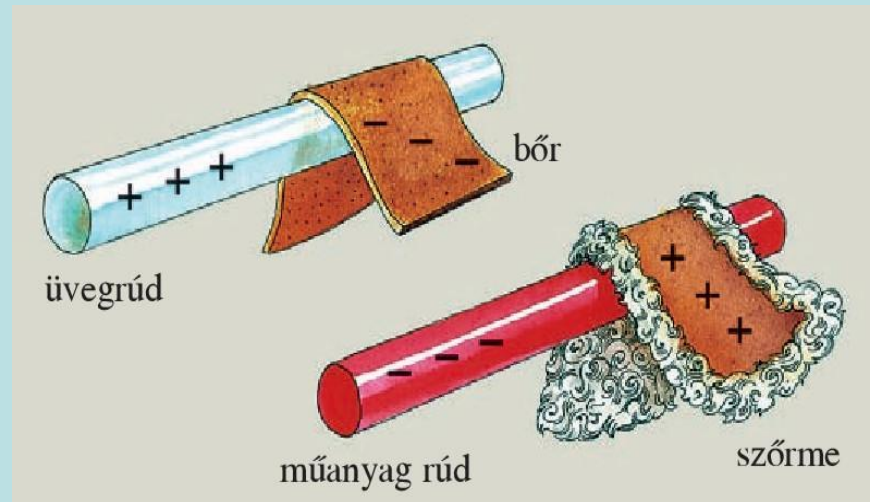
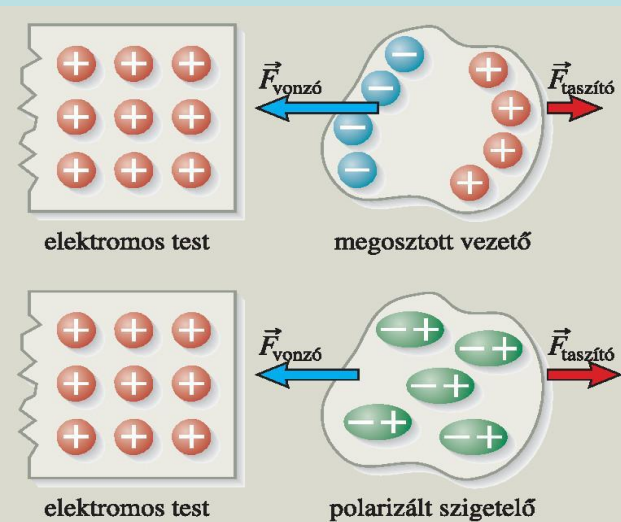
Elektromos töltés jele: Q vagy q

Egynemű töltések: **taszítás**

Különnemű töltések: **vonzás**

Töltés közelében lévő testben: **megosztás (vezetők), polarizáció (szigetelők)**

Dörzsölés: különmemű töltések **szétválasztása és egyesek eltávolítása**
(A dörzsölés során létrejövő érintkezés a töltések átmehetnek egyik testről a másikra)

Gondolkodtató kérdések

Kérdés: Miért nem célszerű a tv-képernyőt száraz ruhával portalanítani?

Válasz: Amikor száraz ruhával töröljük feltöltődik. Magához vonzza a levegőben lévő porszemcséket. Ezért törölgetés után jobban porosodik.

Kérdés: Miért nem simul le a frissen mosott száraz haj, ha műanyag fésűvel fésüljük?

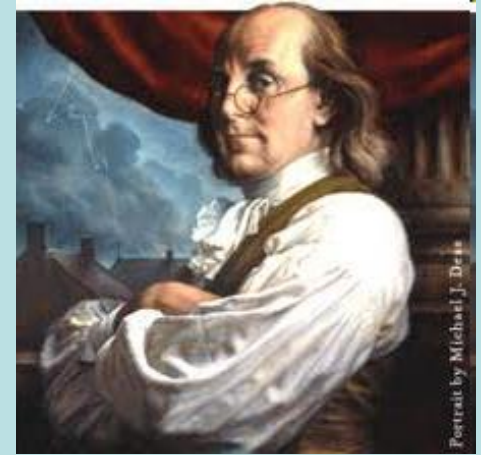
Válasz: Fésülés során, mivel dörzsölődnek, mind a fésű, mind a hajszálak elektromos állapotba kerülnek. A hajszálak elektromos állapota megegyező, ezért közöttük taszító hatás lép fel, a hajszálak szétágaznak.

Benjamin Franklin

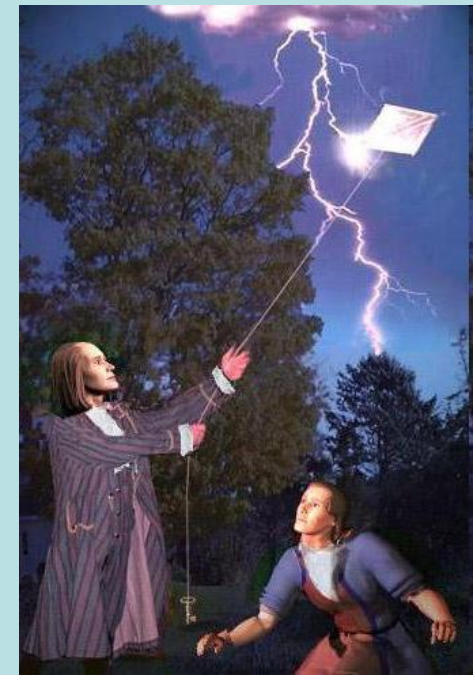
- A töltések pozitív és negatív elnevezése Benjamin Franklintól származik, *aki tévesen feltételezte, hogy csak egyfajta mozgásra képes töltésfajta létezik*, és ennek többletét nevezte pozitívnak, a hiányát negatívnak.

- Az elnevezést a mai napig megtartottuk, annak ellenére, hogy **választása szerencsétlenül sikerült**, hiszen a fémekben a mozgásra képes elektronokról kiderült, hogy a töltésük negatív.

- Franklin elektromos kísérletei vezettek a **villámhárító** feltalálásához. Észrevette, hogy a hegyes végű vezetők képesek csendesen levezetni a kisülést, még hozzá jóval távolabbi helyen is.

1706 - 1790

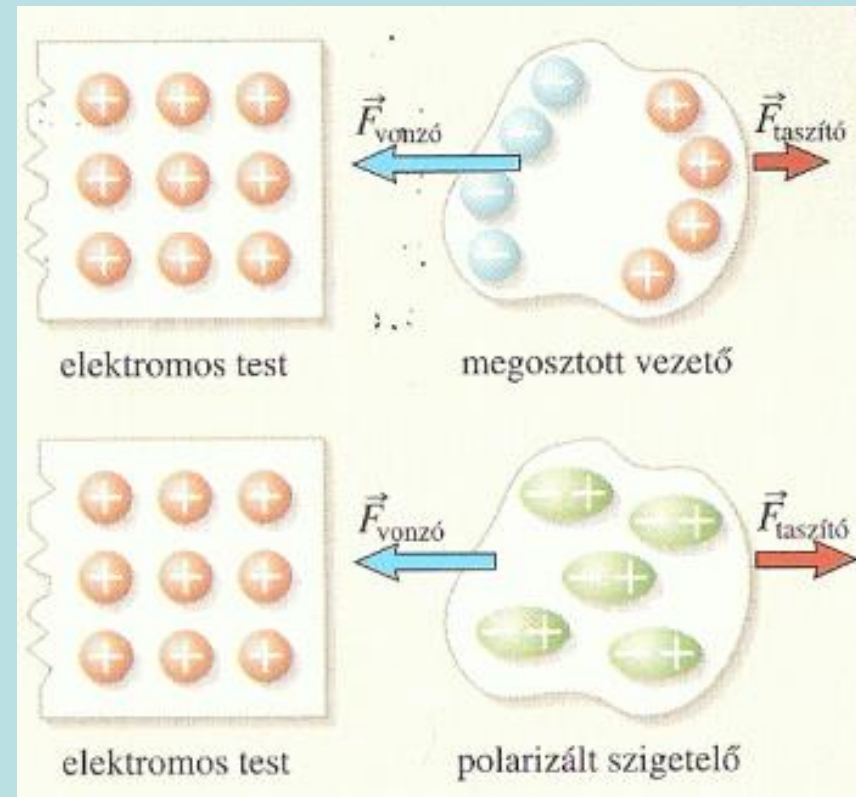

Elektromos megosztás, polarizáció

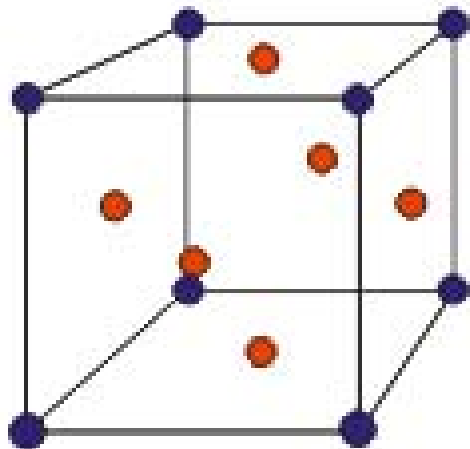
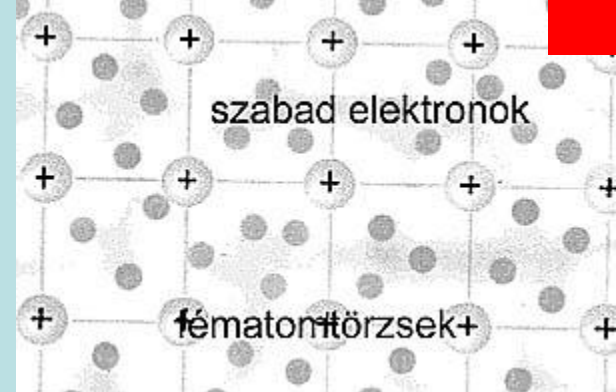
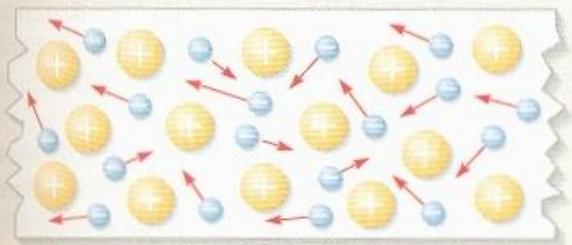
Egy elektromos állapotú test a semleges testet is vonzza. A vezetőkön elektromos megosztást, a szigetelőkön elektromos polarizációt idéz elő.

Elektromos megosztás, amikor az elektromos mező megszünteti az eredetileg semleges fémtestben az elektronok egyenletes eloszlását.

Szigetelő anyagoknál dipólusokat hoz létre azáltal, hogy a molekulákon belül a szimmetrikus elhelyezkedésű töltések súlypontját eltolja. A szigetelő elektromosan polarizálódik.

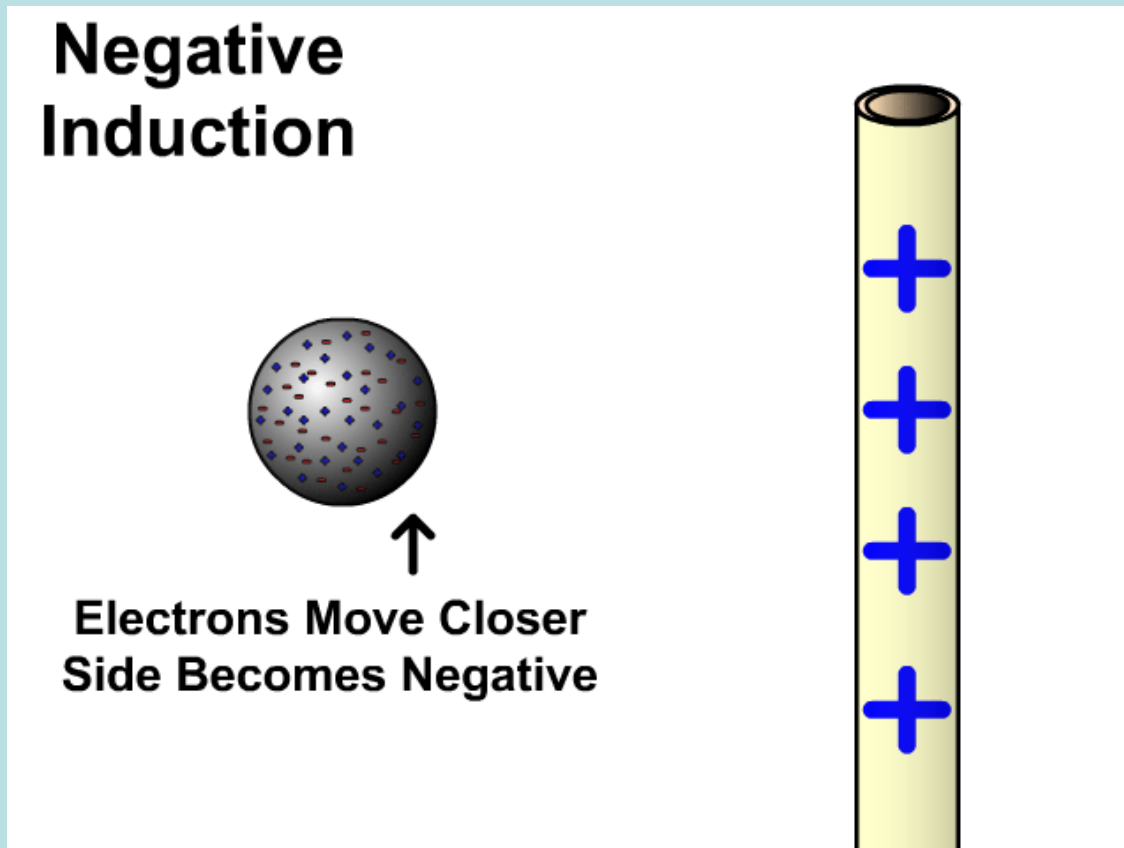

Vezetők

- A **fémekben** elmozdulásra képes szabad elektronok és helyhez kötött pozitív ionok vannak.
- Az elektromos állapot gyorsan terjed (a töltéshordozók egy része könnyen mozog).
- Jó vezetők: fémek, szén, emberi test, föld, sók vizes oldatai ...

Elektromos megosztás (influenca) fémekben

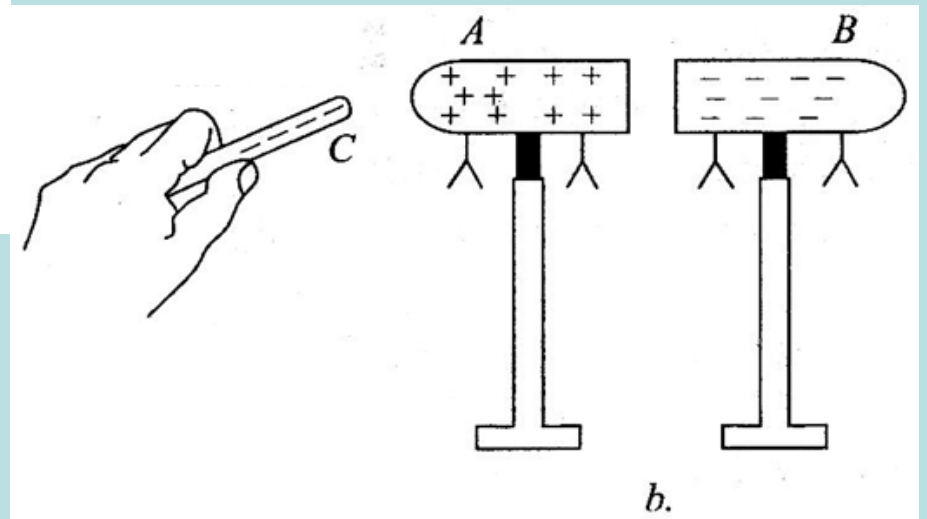
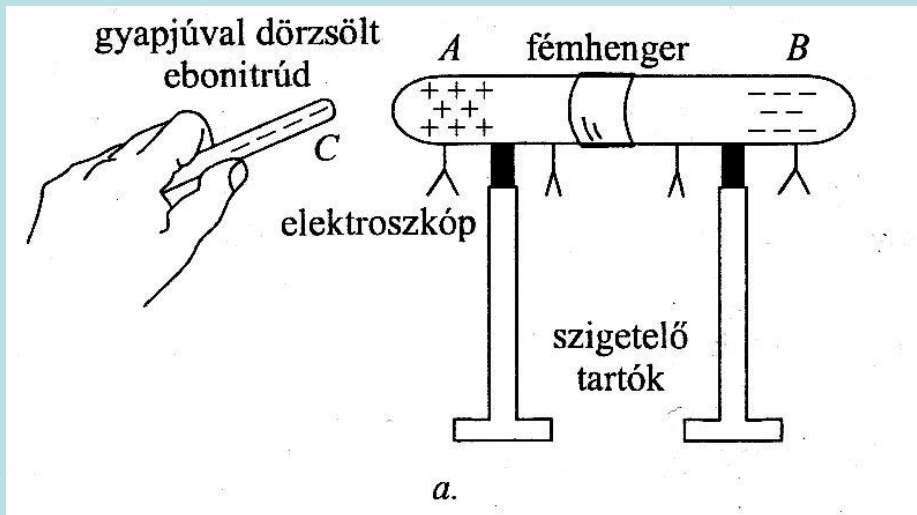

Amikor a fémgömbök felé töltött testekkel közelítünk az elektronok a vezetőben elmozdulnak, a pozitív töltések nem mozdulnak.

Elektromos megosztás (influenencia) fémekben

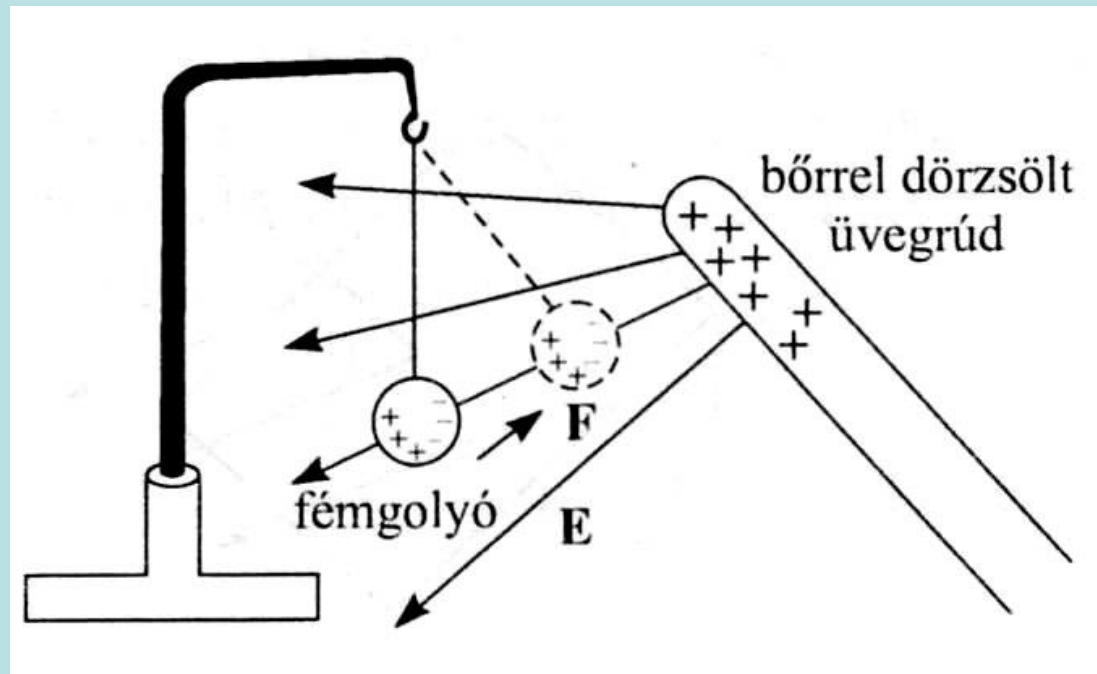
Elektromos megosztás (influenencia)

→ indukált töltés

Megosztás jelensége

A megosztás jelenségével magyarázható, hogy a semleges fémgolyót vonzza a töltött üvegrúd.

Töltések a vezetőkön

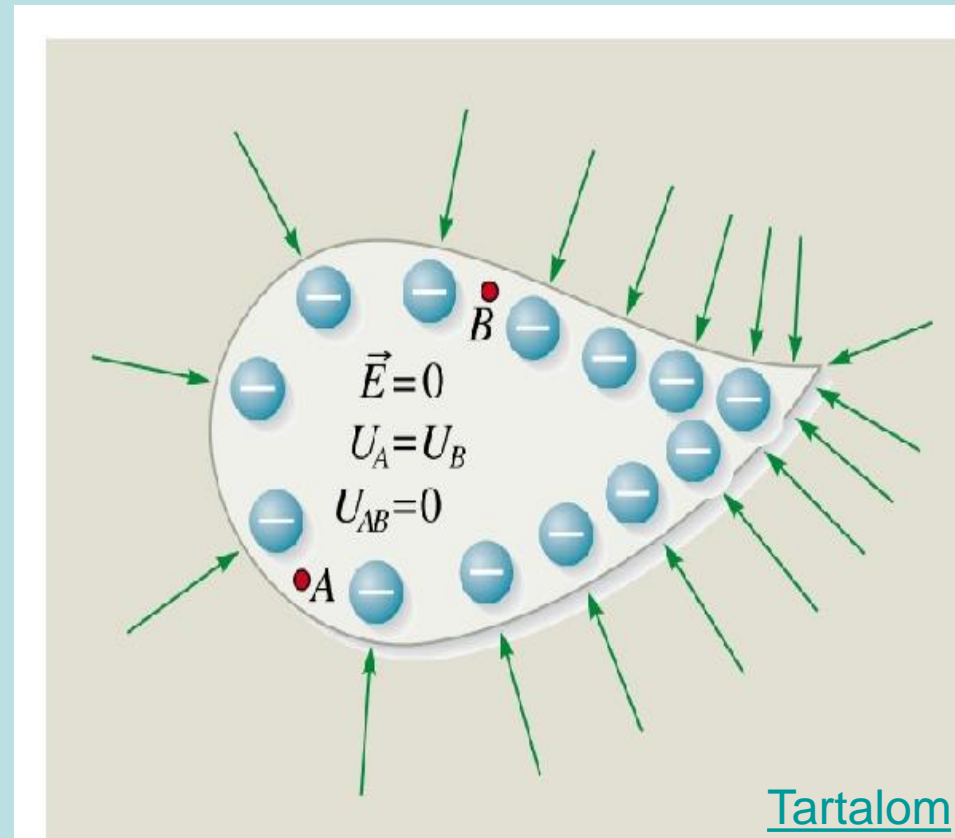
A vezetőre vitt többlettöltések a taszítás miatt mindig a vezető külső felületén helyezkednek el.

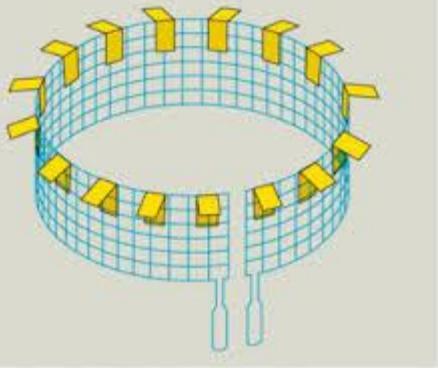
A legnagyobb töltéssűrűség a csúcsokon alakul ki. Sztatikus elektromos állapotban a vezető belsejében a térerősség zérus.

A vezetőfelülettel körülvelt térrész elektromosan árnyékolt.

Sztatikus állapotban az erővonalak csak a vezető felületére merőlegesek lehetnek.

Nyugalmi elektromos állapotban a vezető pontjai között nincsen feszültség.

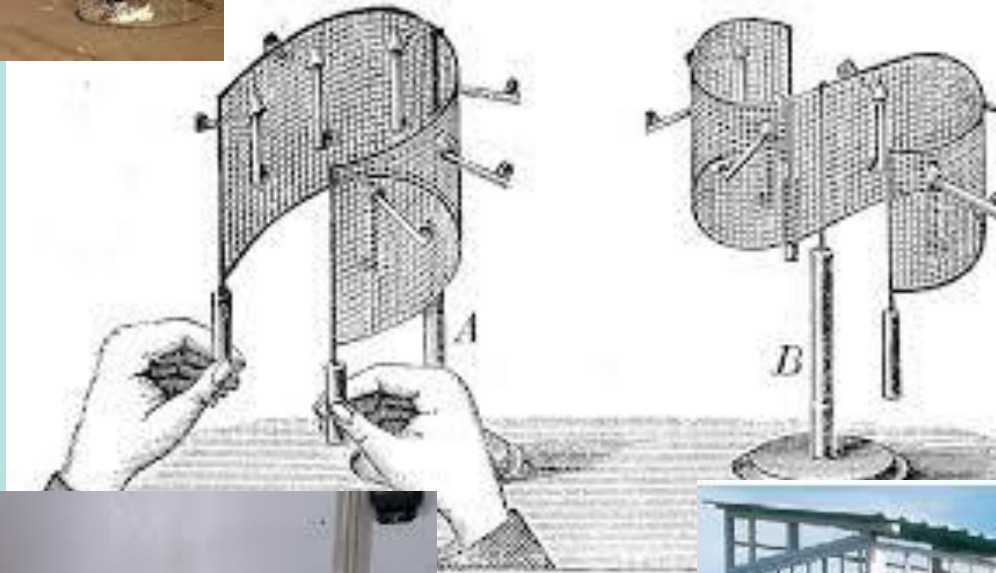
Faraday-kalitka

1791-1867

- A **Faraday-kalitka** az elektromágneses hatás kiküszöbölésére szolgáló, **fémhálóval körülvett térrész, amelybe** a fémháló védőhatása folytán a külső elektromos erőtér nem hatol be („árnyékolás”).
- Ezzel magyarázható például az is, hogy a vasbeton szerkezetből készült épületekben legtöbbször nincs elég térerő a mobiltelefonok működéséhez.

Faraday-kalitka

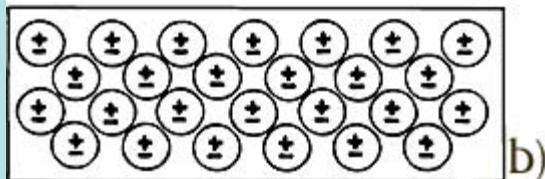
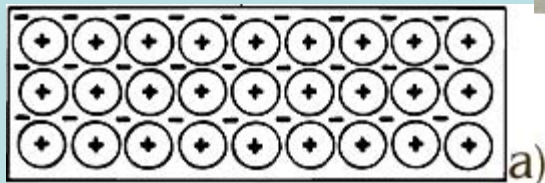
Tartalom

Szigetelők

A szigetelők olyan anyagok, amelyekben **nincsenek szabad töltéshordozók** és így bennük nincs szabad töltésáramlás.

Ha egy szigetelőt dörzsöléssel feltöltünk, **csak a dörzsölt terület válik elektromosan töltötté**. A töltés nem terjed át az anyag más részeire.

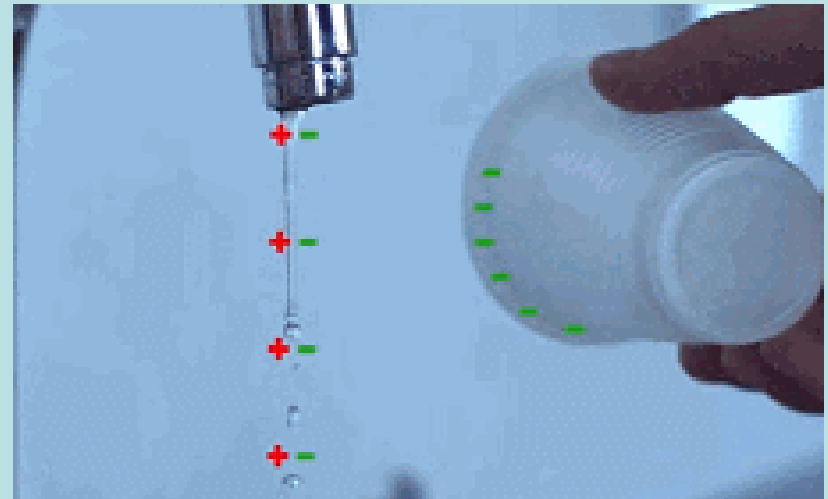
Jó szigetelők: borostyánkő, kvarc, üveg, sok olaj, levegő(?) ...

Polarizált szigetelők

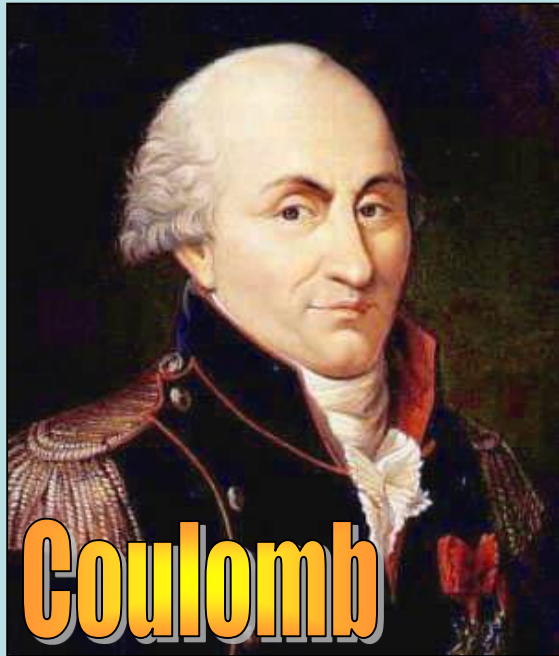
A bőrrel dörzsölt üvegrúd és a műszállal dörzsölt ebonitrúd a tollpihét vonzza. A tollpihe részecskéi polarizálódnak.

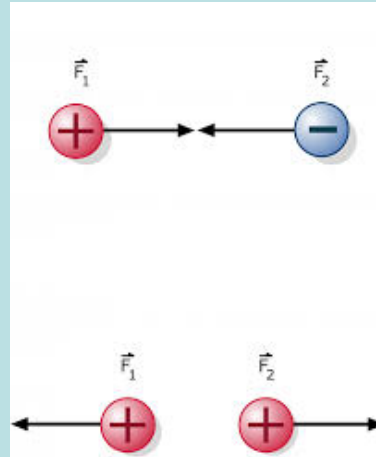
A korábban megdörzsölt műanyagpohár a keskeny sugárban folyó vizet eltéríti. A vízmolekulák polarizálódnak. (A tiszta víz nem vezető.)

Coulomb törvénye

A Coulomb-törvény két pontszerű test közötti elektrosztatikus erőt írja le.

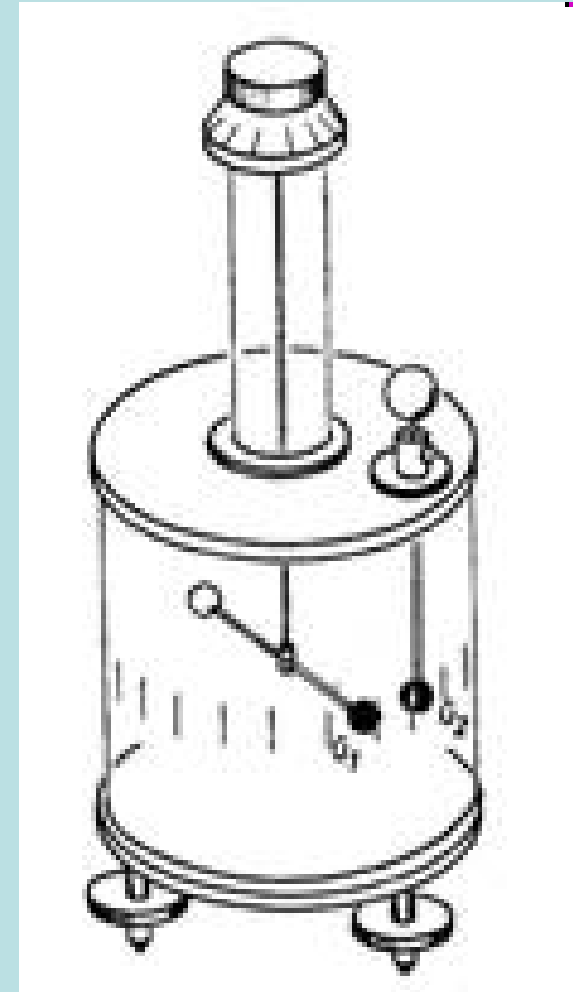

$k = ?$

$$F = k \cdot \frac{Q_1 \cdot Q_2}{r^2}$$

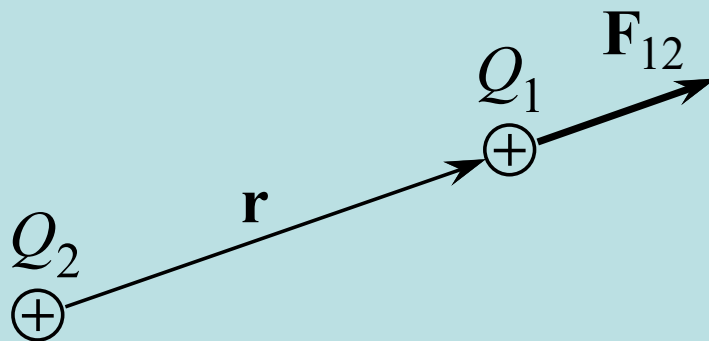
Két elektromosan töltött test között fellépő erő egyenesen arányos a két töltésmennyiség szorzatával, és fordítottan arányos a köztük lévő távolság négyzetével.

Elektromos töltés mértékegysége

A **k arányossági tényező** megállapításához definiálni kellett az egységnyi töltésmennyiséget. A töltés SI-mértékegysége a *coulomb* nevet kapta. Jele: C.

$$k = 9 \cdot 10^9 \frac{N \cdot m^2}{C^2}$$

Az **1 C pontszerű töltés** a vele egyenlő nagyságú pontszerű töltésre 1 m távolságból légtüres térben $9 \cdot 10^9$ newton erőt fejt ki.

1 C igen nagy töltés.

Azaz két pontszerű 1 C töltés egymástól 1 méter távolságra akkora erővel hat egymásra amekkora erővel meg tudnánk emelni egy 900 000 000 kg tömegű testet.

Gondolkodtató kérdések

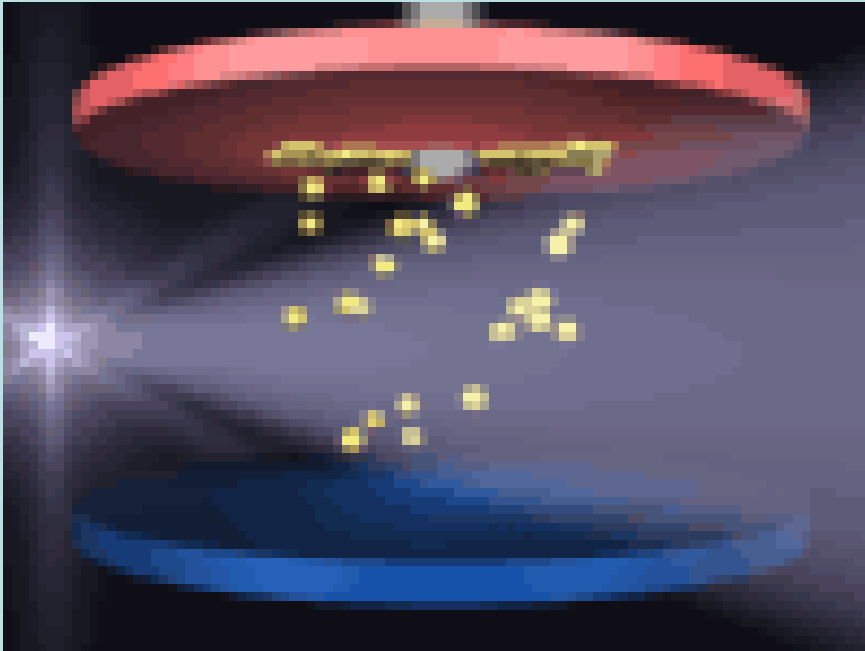
Kérdés: Miért nyújt villámvédelmet a fém karosszériájú autó?

Válasz: A fémtestben kialakított üreg belsejébe a külső elektromos mező nem hatol be. Ezt a hatást nevezzük árnyékolásnak. Az árnyékoló hatás védi a fémből készült repülőgépek és gépkocsik utasait viharban a villámoktól.

Kérdés: Miért helyezik az érzékeny elektromos műszereket fémházba?

Válasz: A fémház kizárja a külső elektromos tér hatását, amely hatás különben zavarná a műszer működését, és téves értékeket mutatna.

Millikan kísérlet (1911)

Elektromosan töltött olajcseppeket juttattak kondenzátor lemezek közé.

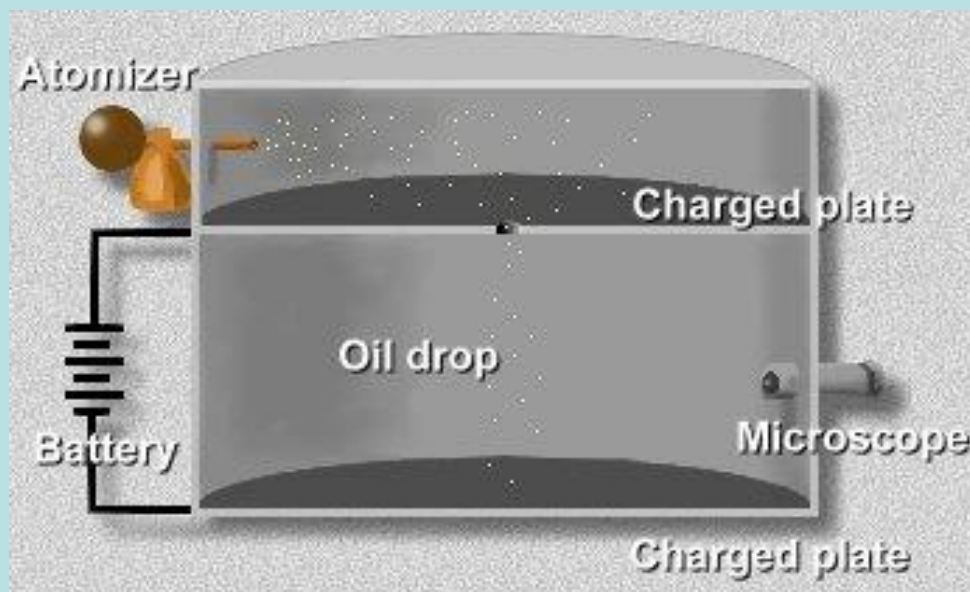
Így vizsgálták a cseppek töltését.

**Millikan méréseinek eredménye:
Minden csepp töltése egy úgynevezett „elemi töltésnek” az egész számú többszöröse volt!**

**Robert Andrews
Millikan** 1868-1953
Nobel-díj 1923-ban

Elemi töltés

$$q \cdot E = m \cdot g$$
$$q = \frac{m \cdot g}{E}$$

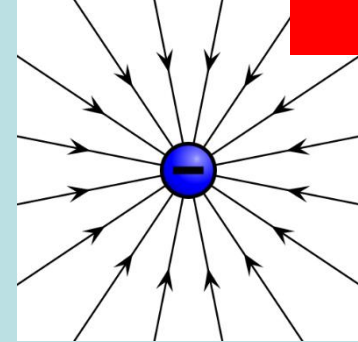
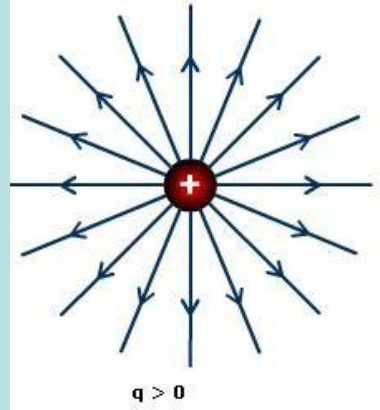
Az elektron töltése az elektromos töltés legkisebb adagja, az úgynevezett **elemi töltés: $e = -1,6 \cdot 10^{-19} \text{ C}$** .

Töltésmegmaradás törvénye

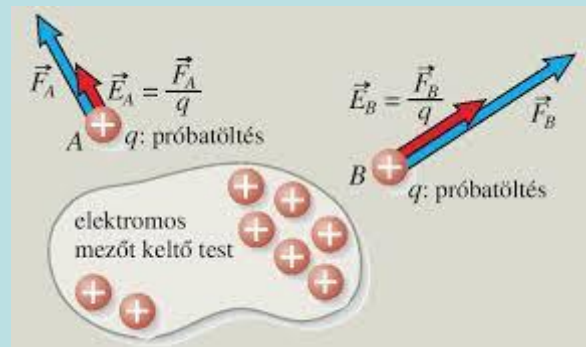
Ha az összedörzsölt semleges testek egyikén Q többlettöltés jelenik meg, akkor a másik testen $-Q$ töltés található.

A folyamatokban részt vevő töltéshordozó részecskék ugyanúgy viszik magukkal töltésüket, mint tömegüket csak a töltések előjelesen összegződnek.

A töltésmegmaradás törvénye: **Zárt rendszerben az elektromos töltések előjeles összege mindig állandó.**

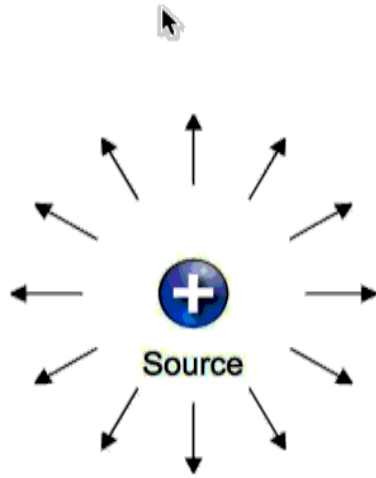
Elektromos térerősség

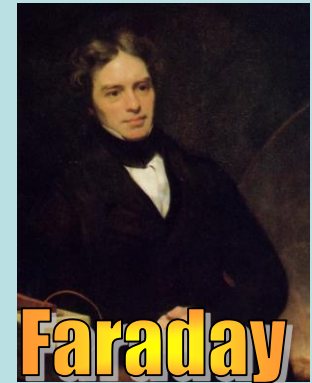
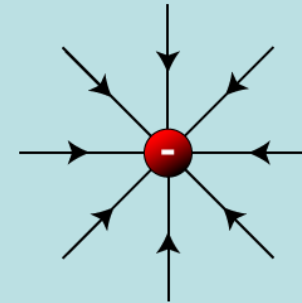
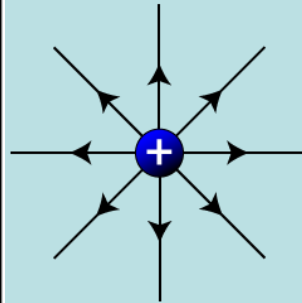
Elektromos mező erősségének meghatározása

Az elektromos töltések módosítják a teret.

Elektromos mező

In the **electric field model**, a source charge creates an electric field everywhere in space.

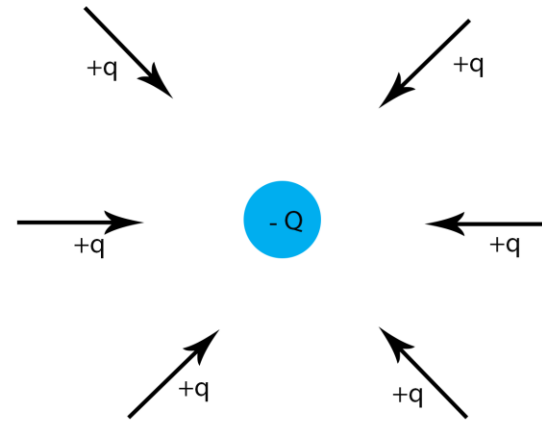
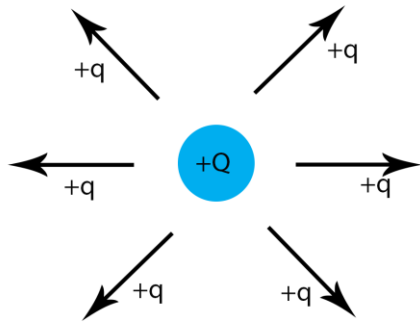
A töltések maguk körül **elektromos mezőt** hoznak létre.

Az elektromos kölcsönhatáshoz nem kell a testeknek közvetlenül érintkezniük.

Akkor is létrejön, ha légüres térben végezzük el a kísérletet.

A mezőt először Faraday vizsgálta, tudjuk, hogy ez a mező nem atomi felépítésű, **egy bele helyezett próbatöltés segítségével lehet vizsgálni** a próbatöltésre ható erőt. Ott erősebb a mező, ahol a próbatöltésre nagyobb erő hat.

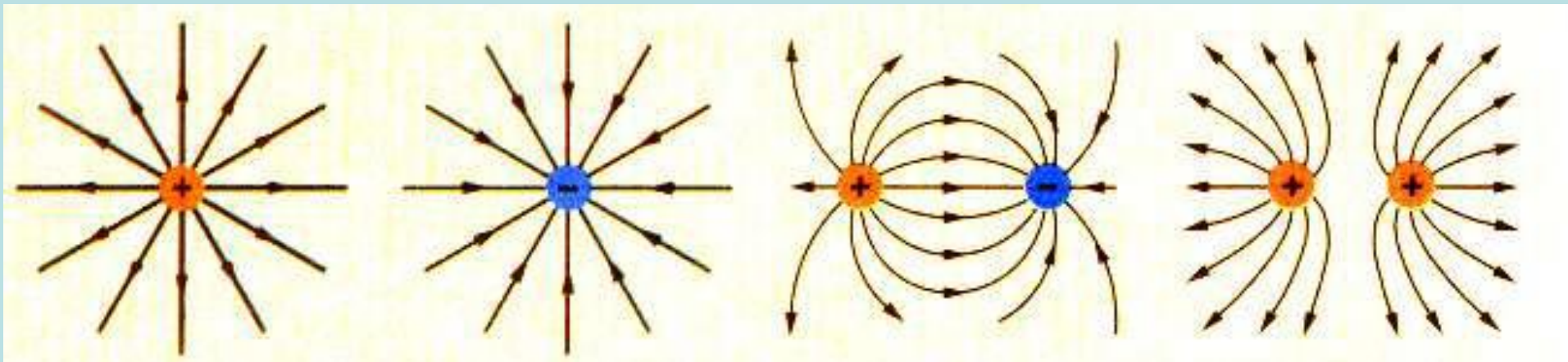
Elektromos erővonalak iránya

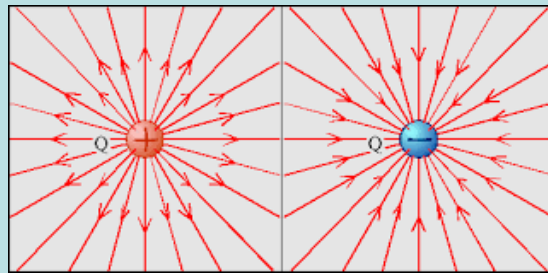
Az elektromos erővonalak mindig a pozitív töltéshordozóra ható erő irányába mutatnak.

Elektromos erővonalak tulajdonságai

- A pozitív töltés esetén a töltésből indulnak az erővonalak, negatív töltés esetén a töltés felé mutatnak az erővonalak
- Kettő vagy több töltés által létrehozott térben „elhajlanak” az erővonalak

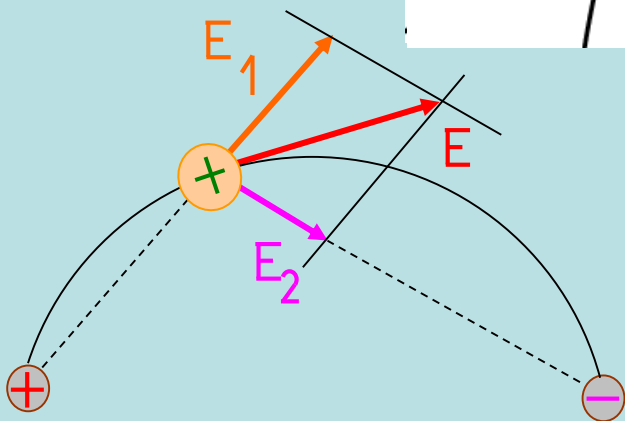
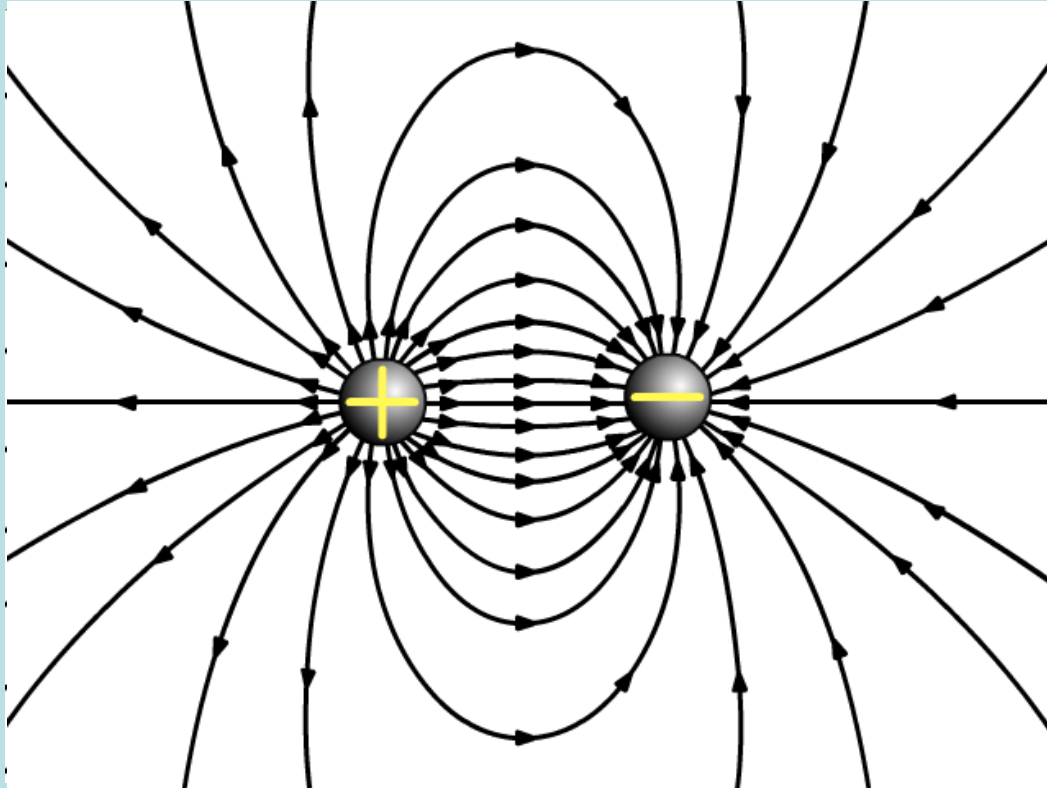
*Ponttöltés elektromos tere.
A nagyobb töltést sűrűbb erővonalakkal szemléltetjük.*

Egyforma nagyságú, ellentétes előjelű és azonos előjelű töltések elektromos tere.

Próbatöltés mozgása görbült erővonalak mentén

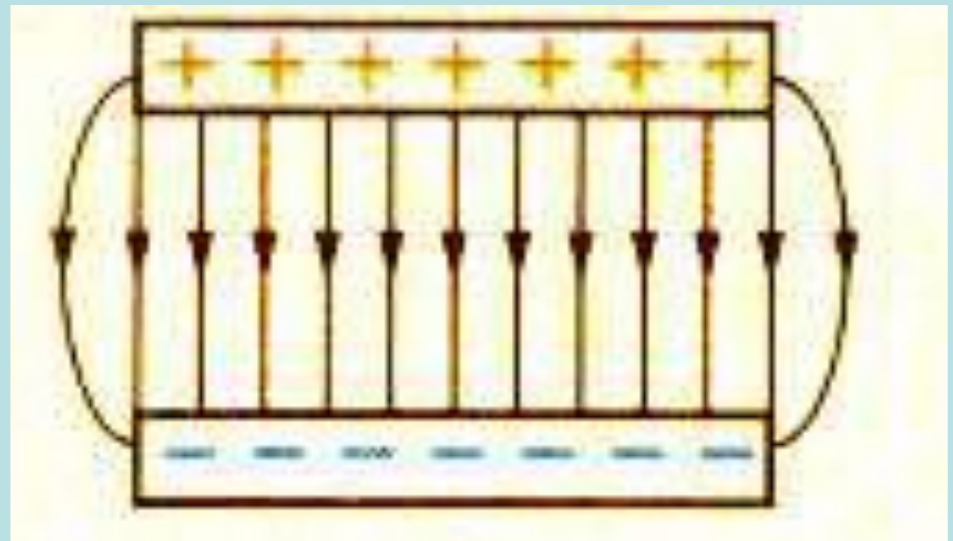

Görbült erővonalak esetében az erővonalakhoz húzott érintő adja meg a térerősség irányát (pozitív töltésre ható erő irányát).

Homogén elektromos mező

A homogén elektromos mezőről akkor beszélünk, ha a mező minden pontjában ugyanolyan nagyságú és irányú a térerősség.

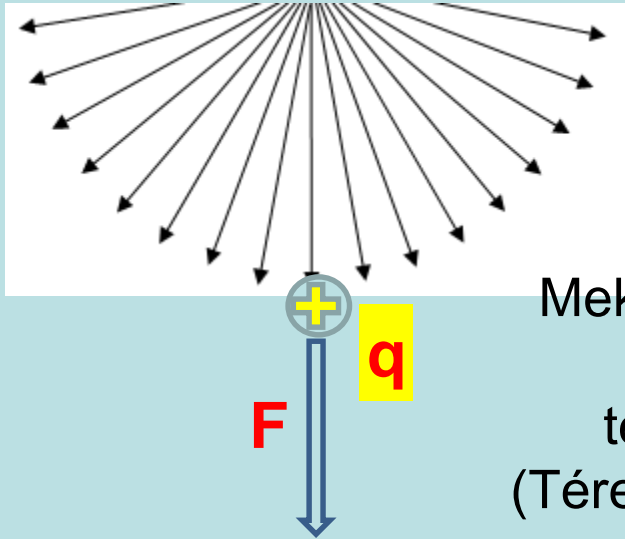
Mivel a homogén mezőben a térerősség vektor mindenhol ugyanakkora, ezért a homogén mező erővonalai párhuzamosak és az erővonalak sűrűsége mindenhol ugyanakkora.

Homogén elektromos mező

Az elektromos térerősség

Legtöbbször nem ismerjük a tér forrását, csak az elektromos teret érzékeljük.

Mekkora ebben a pontban a térerősség?
(Térerősség jele: E)

A térerősség ebben a pontban az egységnyi pozitív töltésre ható erő.

Meghatározása: a q próbatöltésre töltésre ható **erő osztva a töltés nagyságával**. (Egységnyitöltésre ható erő)

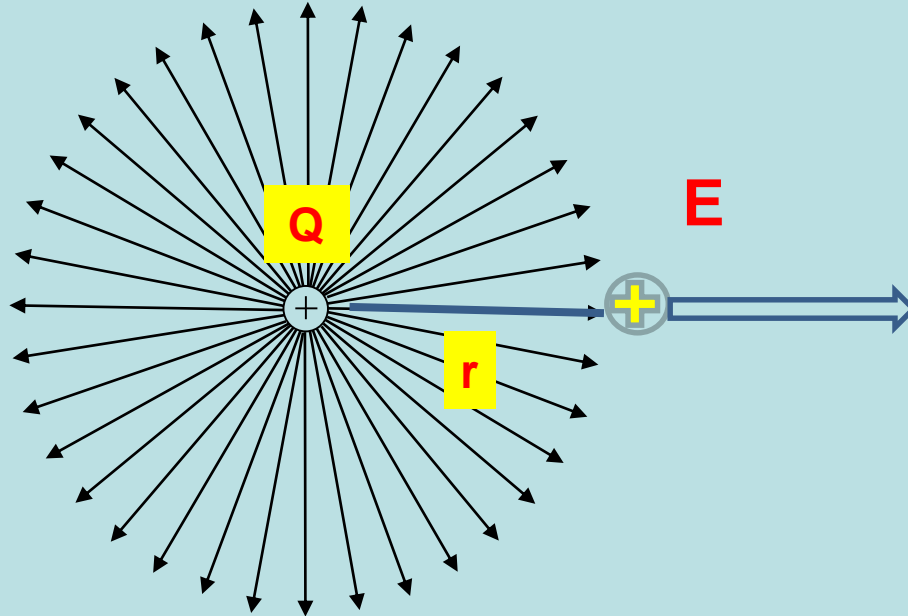
$$\text{Kiszámítása: } E = \frac{F}{q} \quad \text{Mértékegysége: } \frac{\text{N}}{\text{C}}$$

q : próbatöltés, amellyel érzékeljük, vizsgáljuk a teret

F : a próbatöltésre ható erő

Elektromos térerősség

a teret létrehozó Q töltéstől r távolságra

Ismerjük a tér forrását!

Mekkora a térerősség
a teret létrehozó Q
töltéstől r távolságban?
 $E=?$

Számítás:

$$E = k \cdot \frac{Q}{r^2}$$

Q: a teret létrehozó töltés

r: a Q töltéstől mért távolság

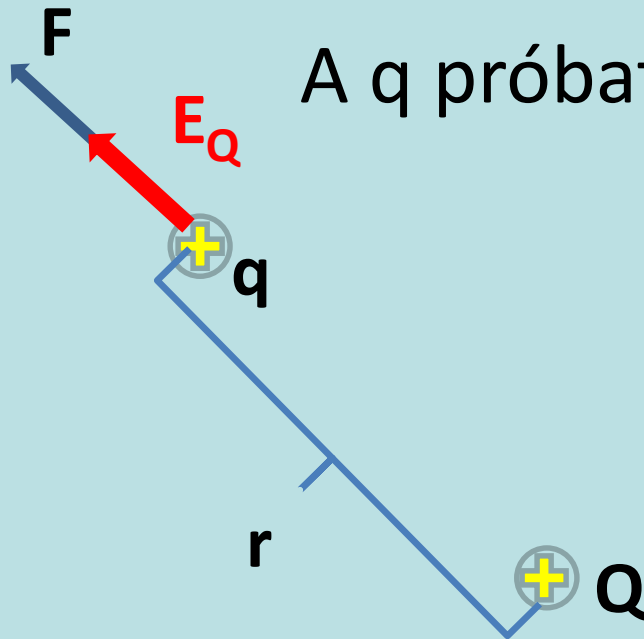
E: a térerősség Q -tól r távolságban

A **térerősség vektormennyiség**. Irányának (megállapodás szerint) a pozitív próbatöltésre ható erőt tekintjük.

A nyugvó töltések által keltett elektromos mező a helytől függ, az időtől nem, ezért elektrosztatikus mezőnek nevezzük.

Elektromos térerősség

a teret létrehozó Q töltéstől r távolságra (Számítás)

A q próbatöltésre ható Coulomb erő

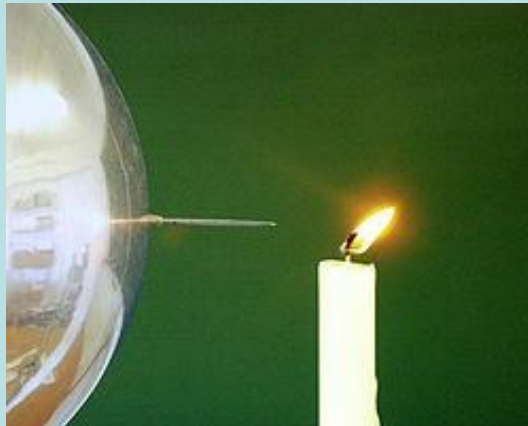
$$F = k \cdot \frac{Q \cdot q}{r^2}$$

$$E = \frac{F}{q} = \frac{k \cdot \frac{q \cdot Q}{r^2}}{q} = k \cdot \frac{Q}{r^2}$$

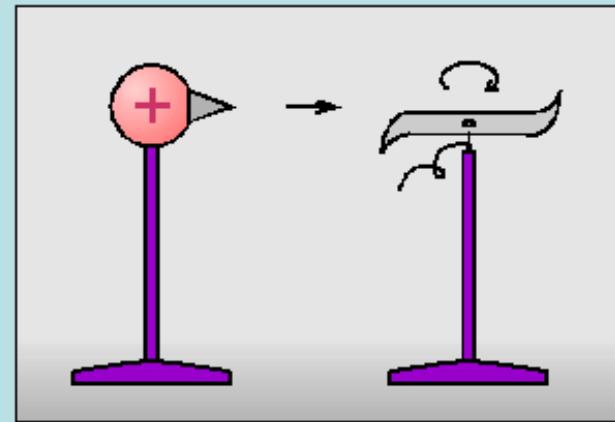
Elektromos csúcs hatás

A nagy töltéssűrűség erős inhomogén teret hoz létre a csúcs közelében. Az elektromos mező polarizálja a levegő molekuláit, magához vonzza, majd feltöltődés után eltaszítja ezeket. Az ionizált levegő vezetőként viselkedik csúcsok közelében.

Kísérletek:

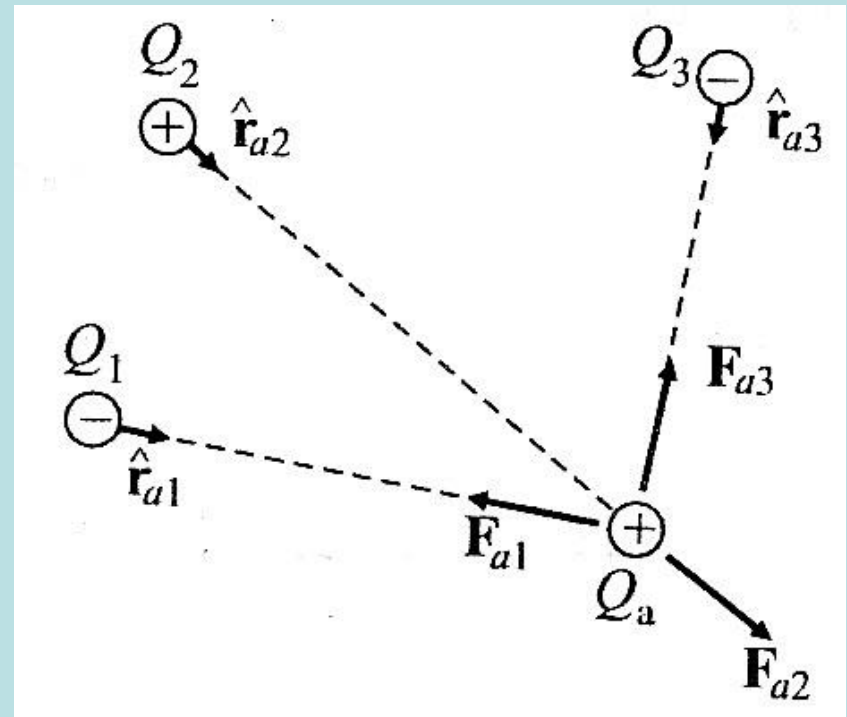
Elektromos szél

Segner-kerék

A szuperpozíció elve

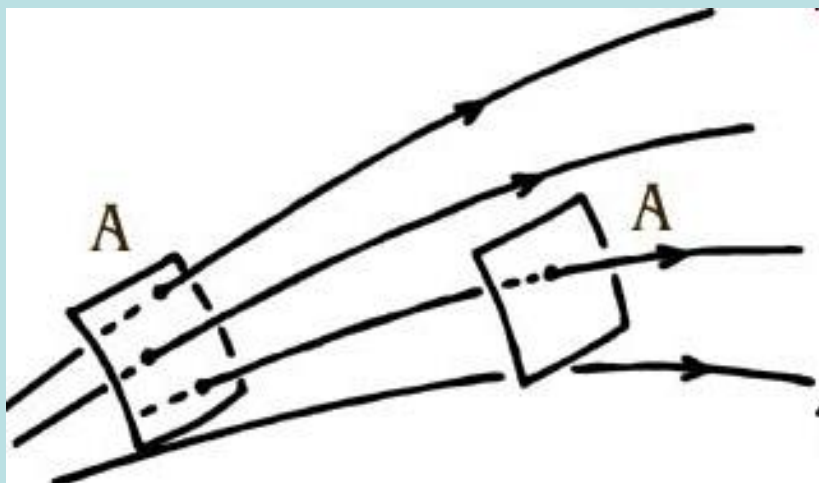
Ha több töltés hoz létre valamilyen mezőt, akkor érvényes a szuperpozíció elve, **mindegyik töltés a másiktól függetlenül létrehozza a maga elektromos mezejét**, és az egyes elektromos mezők térerősségének vektori összege adja az eredő térerősséget.

A fluxus fogalma

Az egy felületen áthaladó összes erővonal száma a felület elektromos fluxusának számértékét adja.

Jele : Ψ (pszí) Mértékegysége : $\frac{\text{N}}{\text{C}} \cdot \text{m}^2$

A térerősség irányára merőleges A nagyságú felület fluxusa: $\Psi = E \cdot A$

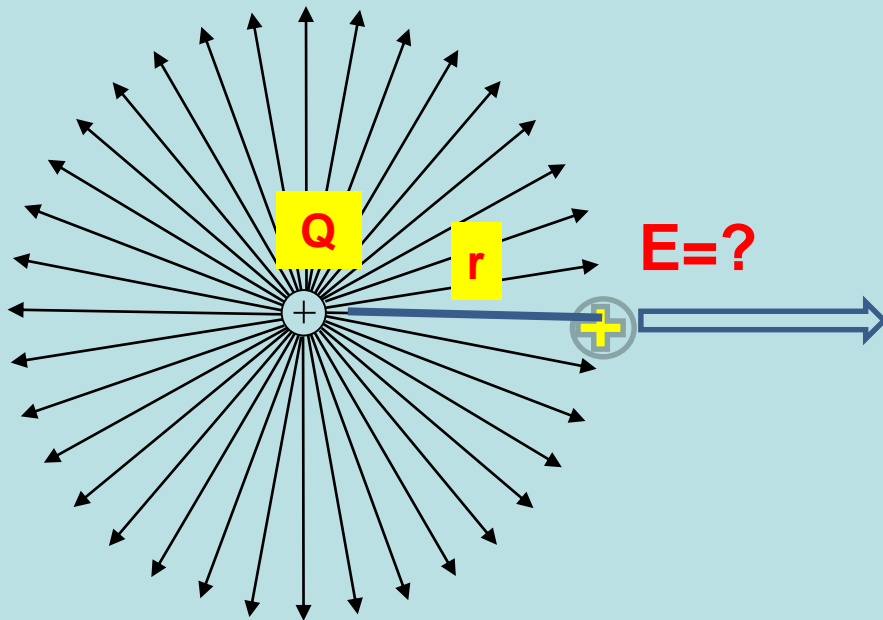

Feladatok előtt

A térerősség számítása. Összehasonlítás

Ismerjük a tér forrását!

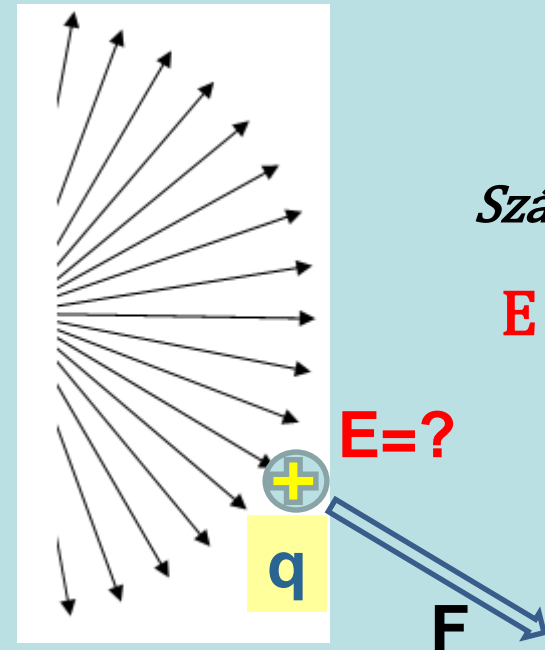
Térerősség a forrástól r távolságra:

Számítás:

$$E = k \cdot \frac{Q}{r^2}$$

Nem feltétlen ismerjük a tér forrását, csak azt tudjuk, hogy elektromos tér van jelen.

Számítás:

$$E = \frac{F}{q}$$

Feladat

1) Egymástól 20 cm távolságra levő pontszerű testek $4,2 \cdot 10^{-8} \text{ C}$ és $-3 \cdot 10^{-7} \text{ C}$ töltéssel rendelkeznek. Milyen nagyságú és milyen irányú elektromos erőt fejtenek ki egymásra?

Adatok:

$$r = 20 \text{ cm}$$

$$Q_1 = 4,2 \cdot 10^{-8} \text{ C}$$

$$Q_2 = -3 \cdot 10^{-7} \text{ C}$$

$$k = 9 \cdot 10^9 \frac{\text{N} \cdot \text{m}^2}{\text{C}^2}$$

Képlet:

$$F = k \cdot \frac{Q_1 \cdot Q_2}{r^2}$$

Számolás:

$$F = 9 \cdot 10^9 \cdot \frac{4,2 \cdot 10^{-8} \cdot (-3 \cdot 10^{-7})}{0,2 \cdot 0,2} =$$

Válasz:

A két töltés $2,835 \cdot 10^{-3} \text{ N}$ nagyságú **vonzóerőt** fejt ki egymásra.

Feladat

2) Határozzuk meg az elektromos mező térerősségének nagyságát és irányát abban a pontban, amelyben a mező a $2 \cdot 10^{-7}$ C töltésű részecskére $3 \cdot 10^{-4}$ N erőt fejt ki függőlegesen lefelé.

Képlet:

Töltésre ható erő osztva a töltés nagyságával adja a térerősséget.

Adatok:

$$q = 2 \cdot 10^{-7} \text{ C}$$

$$F = 3 \cdot 10^{-4} \text{ N}$$

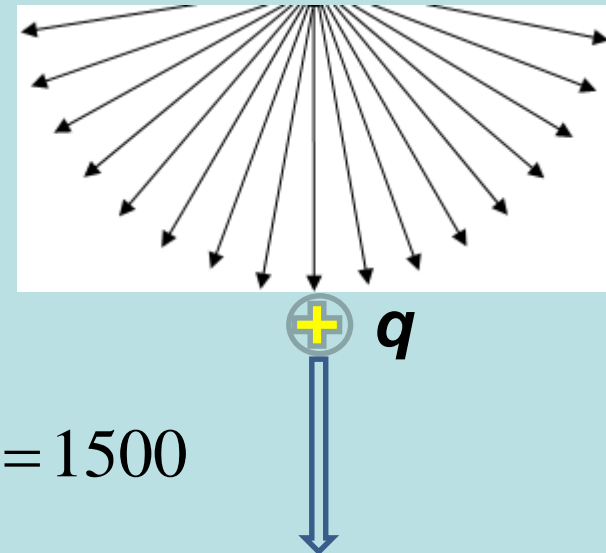
$$E = \frac{F}{q}$$

Számolás:

$$E = \frac{3 \cdot 10^{-4}}{2 \cdot 10^{-7}} = \frac{3}{2} \cdot 10^3 = 1500$$

Válasz:

A mező térerősségének nagysága 1500 N/C
iránya lefelé mutat.

F e l a d a t

3) $2 \cdot 10^4$ N/C térerősségű mezőben lévő elektronikusan feltöltött porszemre $6,4 \cdot 10^{-13}$ N nagyságú elektromos erő hat.
Hány elektron töltésével rendelkezik a porszem?

Adatok:

Képlet:

$$F = E \cdot q \quad \text{A porszem töltése: } q = \frac{F}{E}$$

Számolás:

$$E = 2 \cdot 10^4 \frac{\text{N}}{\text{C}}$$

$$F = 6,4 \cdot 10^{-13} \text{ N}$$

$$e = -1,6 \cdot 10^{-19} \text{ C}$$

A porszem töltése:

$$q = \frac{6,4 \cdot 10^{-13} \text{ N}}{2 \cdot 10^4 \frac{\text{N}}{\text{C}}} = 3,2 \cdot 10^{-17} \text{ C}$$

Ez hány darab
elektron töltése?

$$n = \frac{3,2 \cdot 10^{-17} \text{ C}}{1,6 \cdot 10^{-19} \text{ C}} = 200 \text{ darab}$$

Válasz:

A porszem 200 darab elektron töltésével rendelkezik.

Feladat

5) Homogén mezőben a térerősségre merőleges $0,2 \text{ m}^2$ -es felületen 600 erővonal halad át. Mekkora ebben a mezőben a térerősség értéke?

Adatok:

$$A = 0,2 \text{ m}^2$$

$$\psi = 600 \frac{\text{N}}{\text{C}} \text{ m}^2$$

Képlet:

$$\psi = E \cdot A$$

Számolás:

$$E = \frac{600}{0,2}$$

Válasz:

A mező térerőssége 3000 N/C .

Feladat

6) Mennyi a fluxusa az 5000 N/C térerősségű homogén elektromos mezőben a térerősségre merőlegesen elhelyezkedő 30 cm² nagyságú felületnek?

Adatok:

$$A = 30\text{cm}^2$$

$$E = 5000\frac{\text{N}}{\text{C}}$$

Képlet:

$$\psi = E \cdot A$$

Számolás:

$$\psi = 5000 \cdot 0,003$$

Válasz:

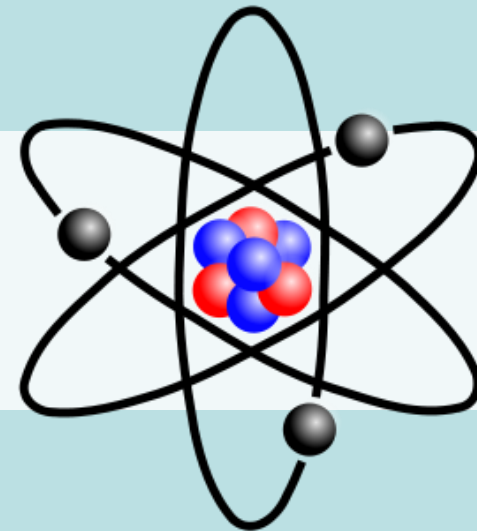
A keresett fluxus: 15 Nm²/C.

Alapfogalmakat tartalmazó diák

Összefoglalás

Atomok felépítése

- Anyag alaptulajdonsága
- Anyag: atomokból áll

atom ($\sim 10^{-10}$ m)

atommag ($\sim 10^{-15}$ m)

elektronfelhő

protonok (+)

neutronok

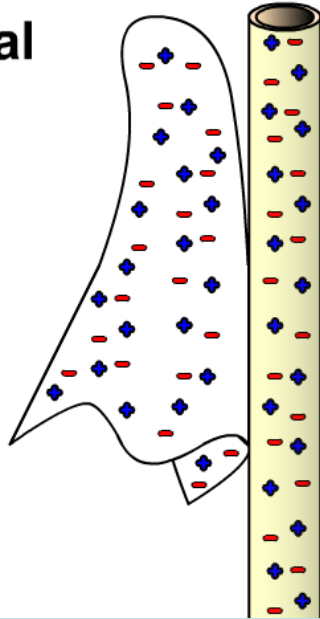
elektronok (-)

Az atomok pozitív protonokból és semleges neutronokból álló atommagot és negatív elektronokból álló „elektronfelhőt tartalmaznak”

Dörzselektromosság

Neutral Rag

Neutral PVC Pipe

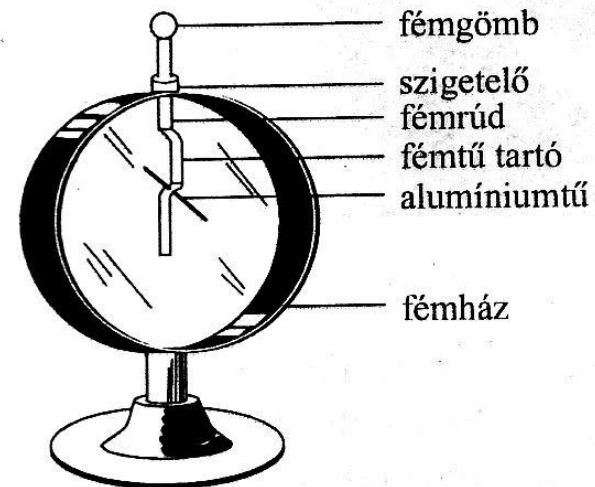
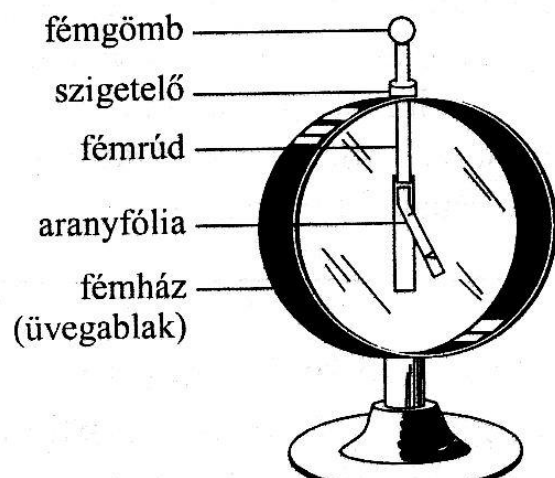

Dörzsölés hatására töltések kerülnek át egyik testről a másikra.

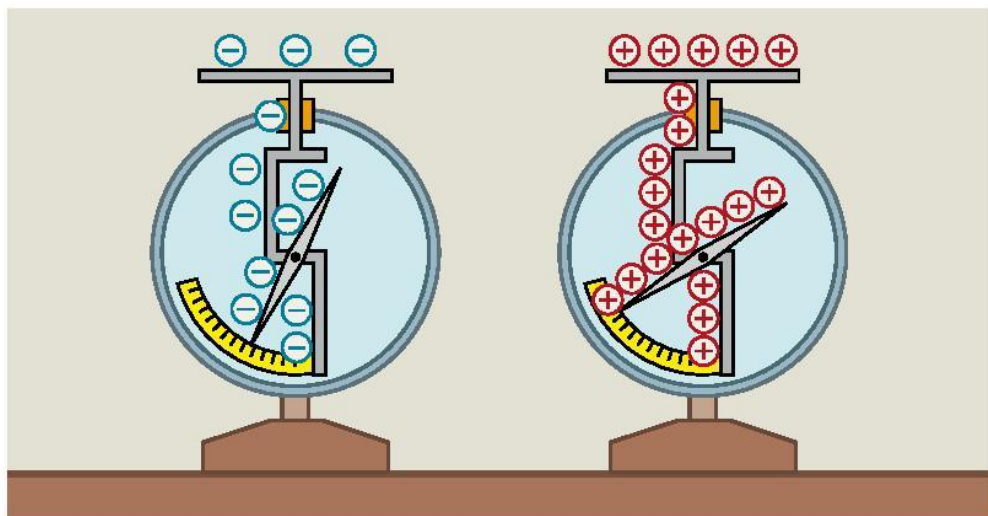
Öltözködés közben a hajunk és a pulóver ellentétes elektromos állapotú lesz.

Elektroszkóp

Elektromos töltés jelenlétének kimutatása

b.

+ és - töltések

bőrrel dörzsölt üveg: + (**pozitív** töltések)

gyapjúval dörzsölt borostyánkő: - (**negatív** töltések)

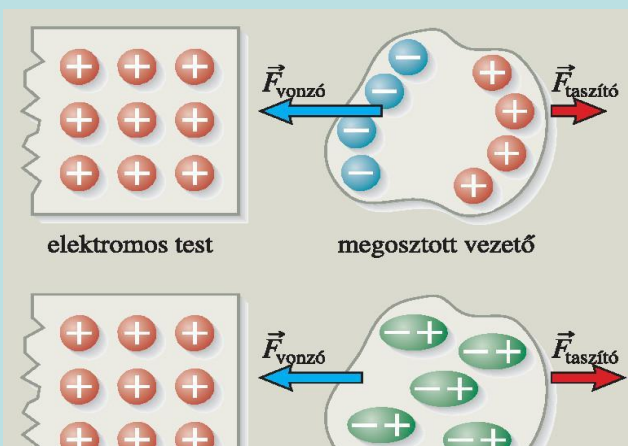
Elektromos töltés jele: Q vagy q

Egynemű töltések: **taszítás**

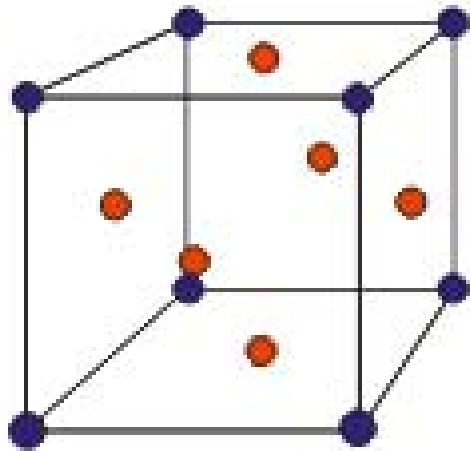
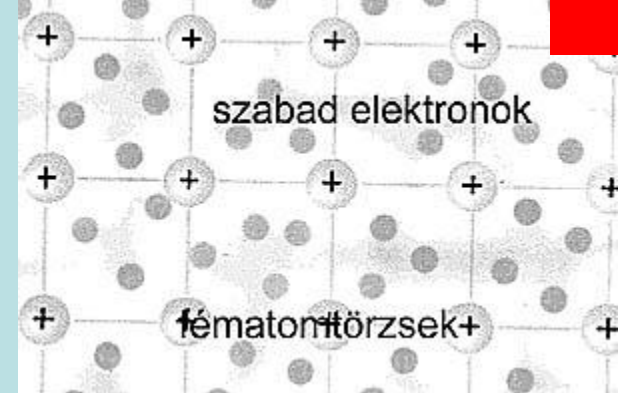
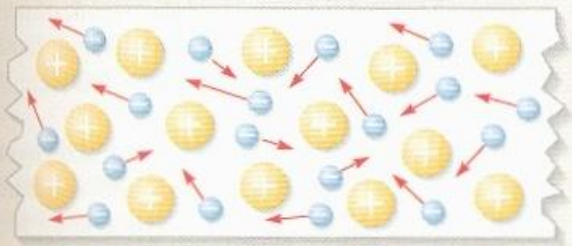
Különnemű töltések: **vonzás**

Töltés közelében lévő testben: **megosztás (vezetők), polarizáció (szigetelők)**

Dörzsölés: különmemű töltések **szétválasztása és egyesek eltávolítása**
(A dörzsölés során létrejövő érintkezés a töltések **átmehetnek egyik testről a másikra**)

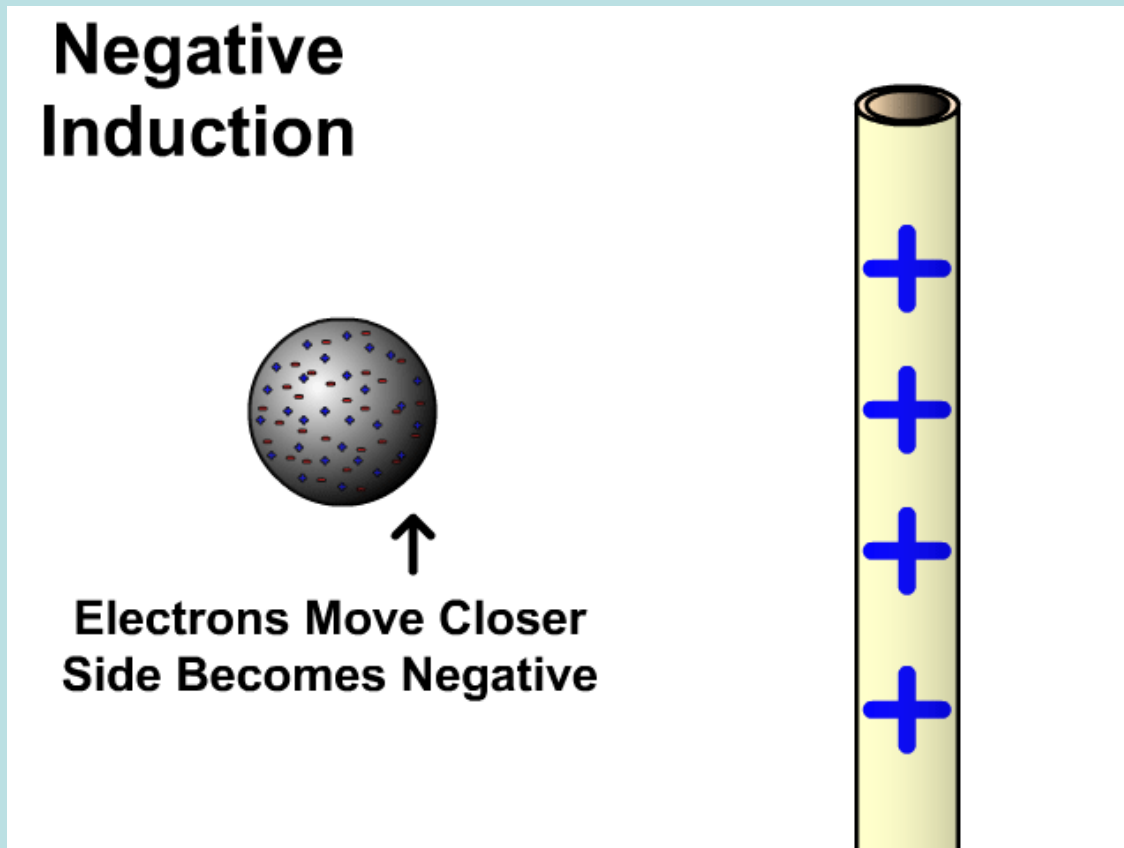

Vezetők

- A **fémekben** elmozdulásra képes szabad elektronok és helyhez kötött pozitív ionok vannak.
- Az elektromos állapot gyorsan terjed (a töltéshordozók egy része könnyen mozog).
- Jó vezetők: fémek, szén, emberi test, föld, sók vizes oldatai ...

Elektromos megosztás (influenca) fémekben

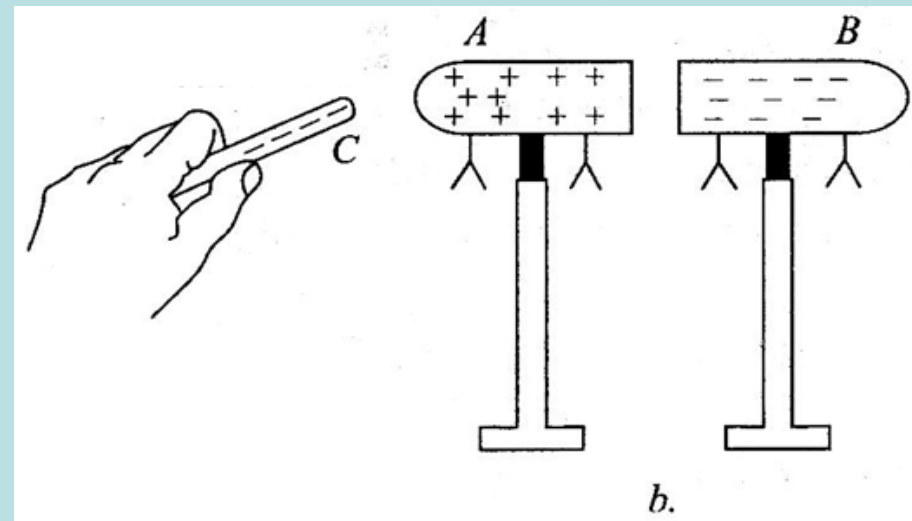
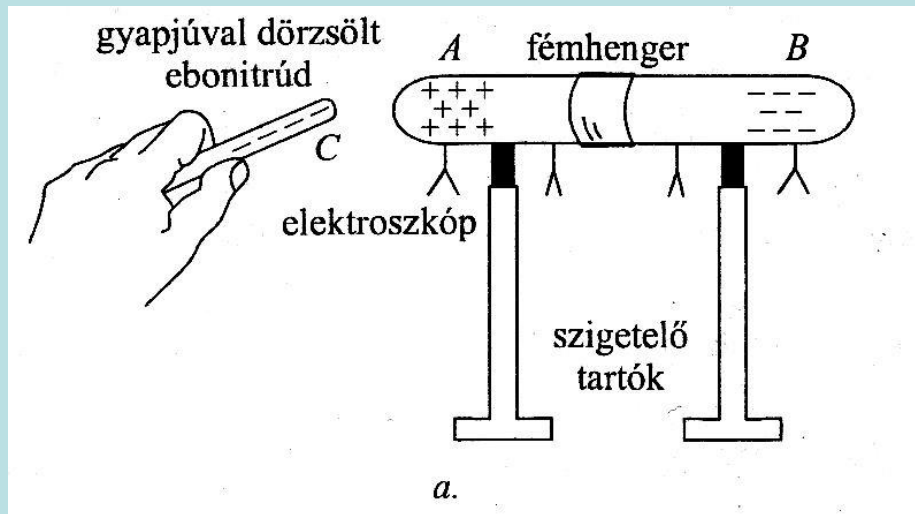

Amikor a fémgömbök felé töltött testekkel közelítünk az elektronok a vezetőben elmozdulnak, a pozitív töltések nem mozdulnak.

Elektromos megosztás (influenencia) fémekben

Elektromos megosztás (influenencia)

→ indukált töltés

Töltések a vezetõn

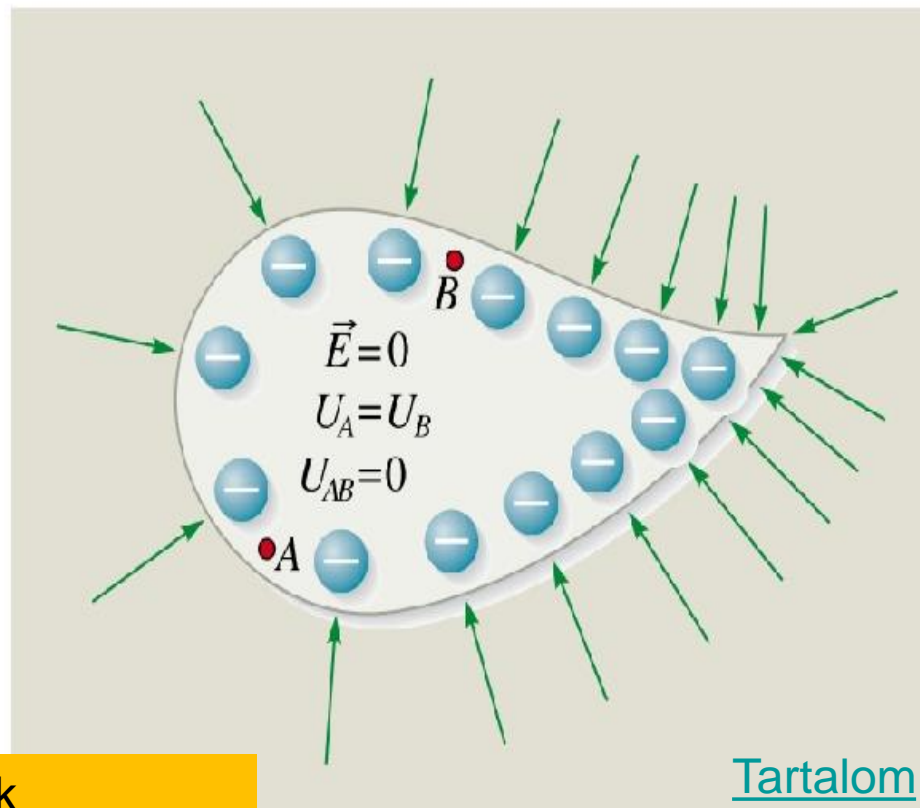
A vezetõre vitt többlettöltések a taszítás miatt mindig a vezetõ külsõ felületén helyezkednek el.

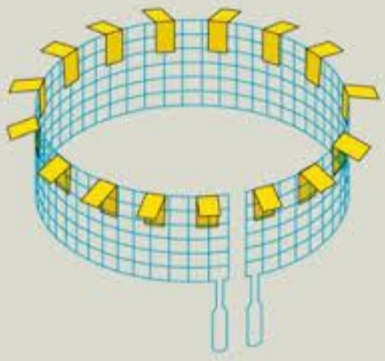
A legnagyobb töltéssûrûség a csúcsokon alakul ki. Sztatikus elektromos állapotban a vezetõ belsejében a térerõsség zérus.

A vezetõfelülettel körülvett térrész elektromosan árnyékolt.

Sztatikus állapotban az erõvonalak csak a vezetõ felületére merõleges helyzetûek lehetnek.

Nyugalmi elektromos állapotban a vezetõ pontjai között nincsen feszültség.

Faraday-kalitka

1791-1867

- A **Faraday-kalitka** az elektromágneses hatás kiküszöbölésére szolgáló, **fémhálóval körülvett térrész, amelybe** a fémháló védőhatása folytán a külső elektromos erőtér nem hatol be („árnyékolás”).
- Ezzel magyarázható például az is, hogy a vasbeton szerkezetből készült épületekben legtöbbször nincs elég térerő a mobiltelefonok működéséhez.

Szigetelők

A szigetelők olyan anyagok, amelyekben **nincsenek szabad töltéshordozók** és így bennük nincs szabad töltésáramlás.

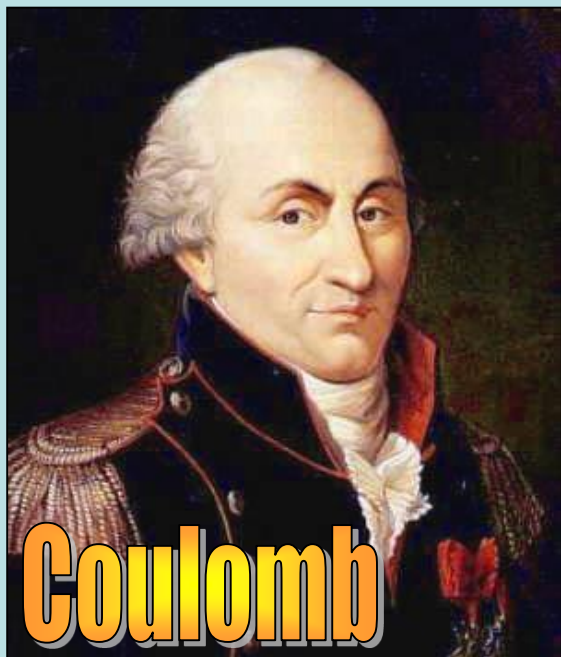
Ha egy szigetelőt dörzsöléssel feltöltünk, **csak a dörzsölt terület válik elektromosan töltötté**. A töltés nem terjed át az anyag más részeire.

Jó szigetelők: borostyánkő, kvarc, üveg, sok olaj, levegő(?) ...

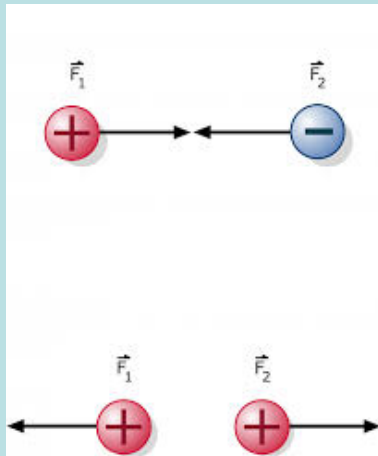

Coulomb törvénye

A Coulomb-törvény két pontszerű test közötti elektrosztatikus erőt írja le.

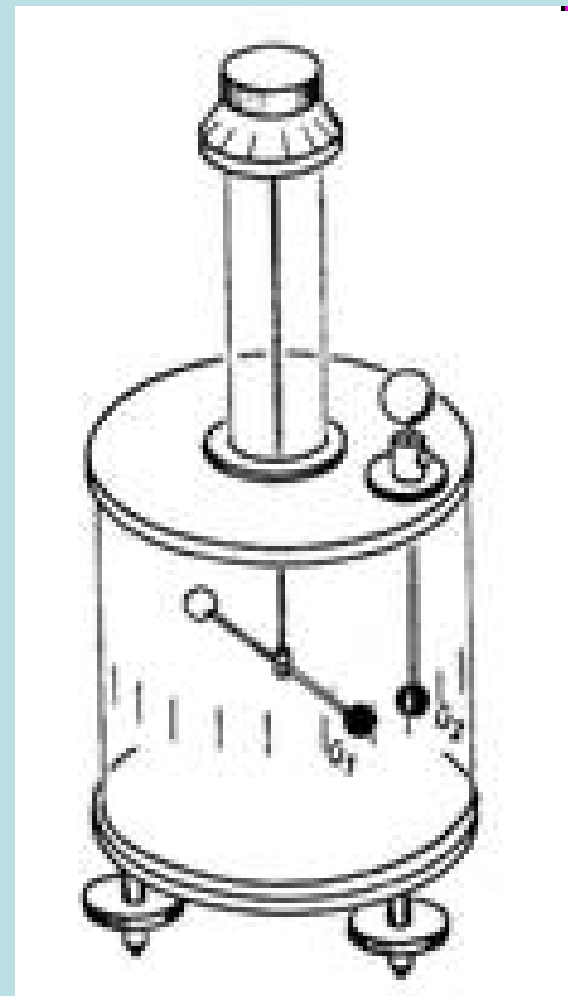

$k = ?$

$$F = k \cdot \frac{Q_1 \cdot Q_2}{r^2}$$

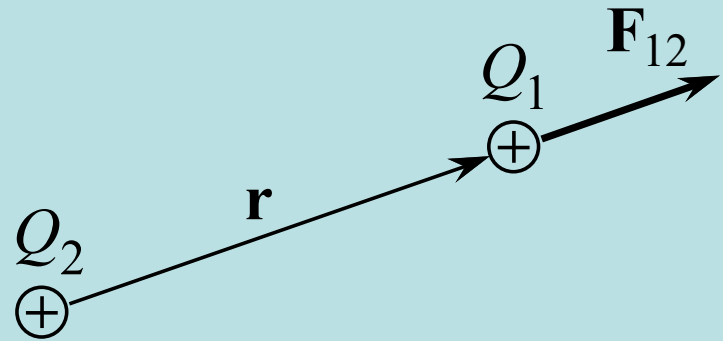
Két elektromosan töltött test között fellépő erő egyenesen arányos a két töltésmennyiség szorzatával, és fordítottan arányos a köztük lévő távolság négyzetével.

Elektromos töltés mértékegysége

A **k arányossági tényező** megállapításához definiálni kellett az egységnyi töltésmennyiséget. A töltés SI-mértékegysége a *coulomb* nevet kapta. Jele: C.

$$k = 9 \cdot 10^9 \frac{N \cdot m^2}{C^2}$$

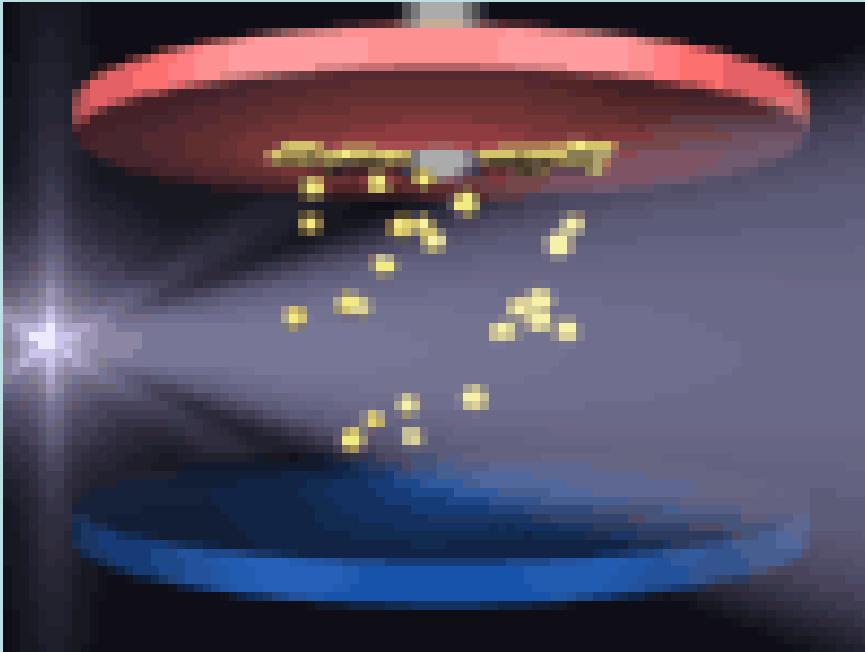

Az **1 C pontszerű töltés** a vele egyenlő nagyságú pontszerű töltésre 1 m távolságból légtüres térben $9 \cdot 10^9$ newton erőt fejt ki.

1 C igen nagy töltés.

Azaz két pontszerű 1 C töltés egymástól 1 méter távolságra akkora erővel hat egymásra amekkora erővel meg tudnánk emelni egy 900 000 000 kg tömegű testet.

Millikan kísérlet (1911)

Elektromosan töltött olajcseppeket juttattak kondenzátor lemezek közé.

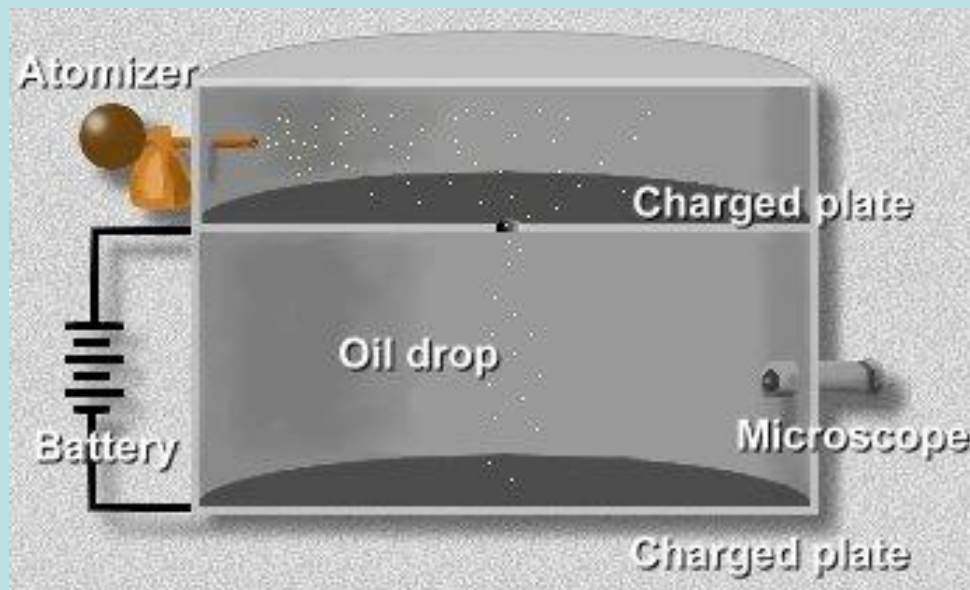
Így vizsgálták a cseppek töltését.

**Millikan méréseinek eredménye:
Minden csepp töltése egy úgynevezett „elemi töltésnek” az egész számú többszöröse volt!**

**Robert Andrews
Millikan** 1868-1953
Nobel-díj 1923-ban

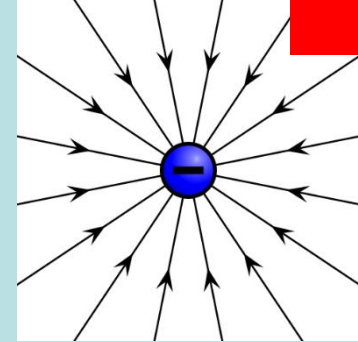
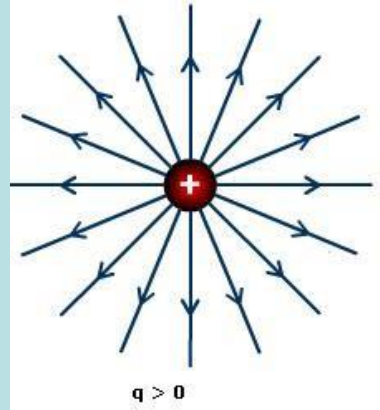
Elemi töltés

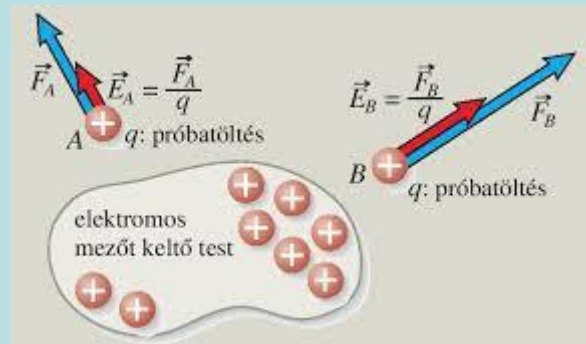
$$q \cdot E = m \cdot g$$
$$q = \frac{m \cdot g}{E}$$

Az elektron töltése az elektromos töltés legkisebb adagja, az úgynevezett **elemi töltés: $e = -1,6 \cdot 10^{-19} \text{ C}$** .

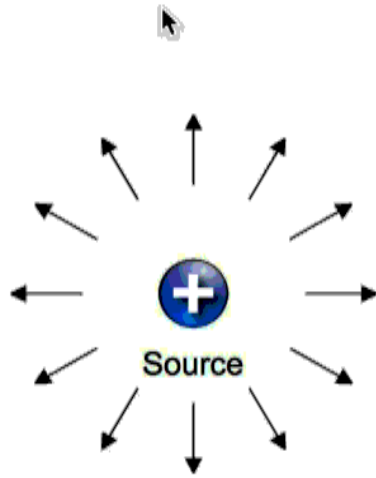
Elektromos térerősség

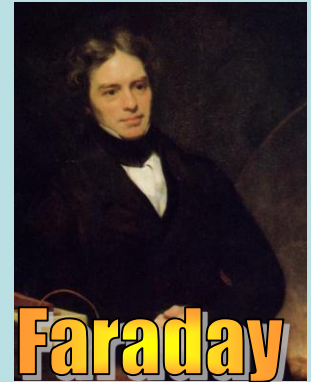
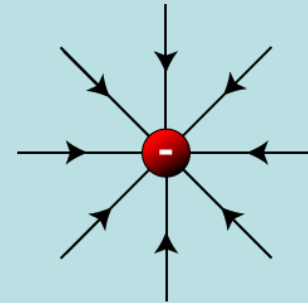
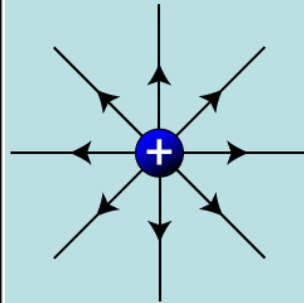
Elektromos mező erősségének meghatározása

Az elektromos töltések módosítják a teret.

Elektromos mező

In the **electric field model**, a source charge creates an electric field everywhere in space.

A töltések maguk körül **elektromos mezőt** hoznak létre.

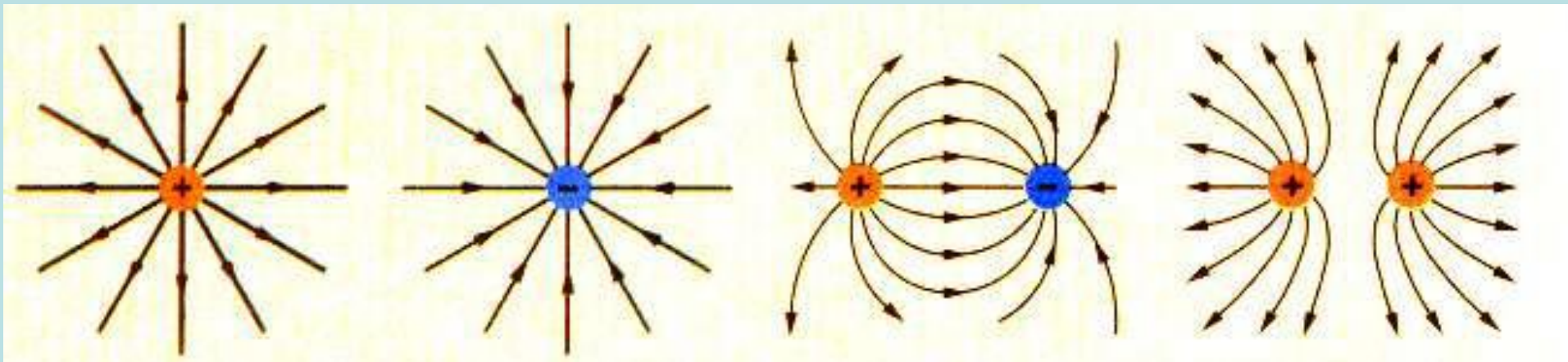
Az elektromos kölcsönhatáshoz nem kell a testeknek közvetlenül érintkezniük.

Akkor is létrejön, ha légüres térben végezzük el a kísérletet.

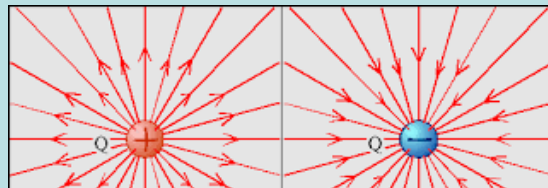
A mezőt először Faraday vizsgálta, tudjuk, hogy ez a mező nem atomi felépítésű, **egy bele helyezett próbatöltés segítségével lehet vizsgálni** a próbatöltésre ható erőt. Ott erősebb a mező, ahol a próbatöltésre nagyobb erő hat.

Elektromos erővonalak tulajdonságai

- A pozitív töltés esetén a töltésből indulnak az erővonalak, negatív töltés esetén a töltés felé mutatnak az erővonalak
- Kettő vagy több töltés által létrehozott térben „elhajlanak” az erővonalak

*Ponttöltés elektromos tere.
A nagyobb töltést sűrűbb erővonalakkal szemléltetjük.*

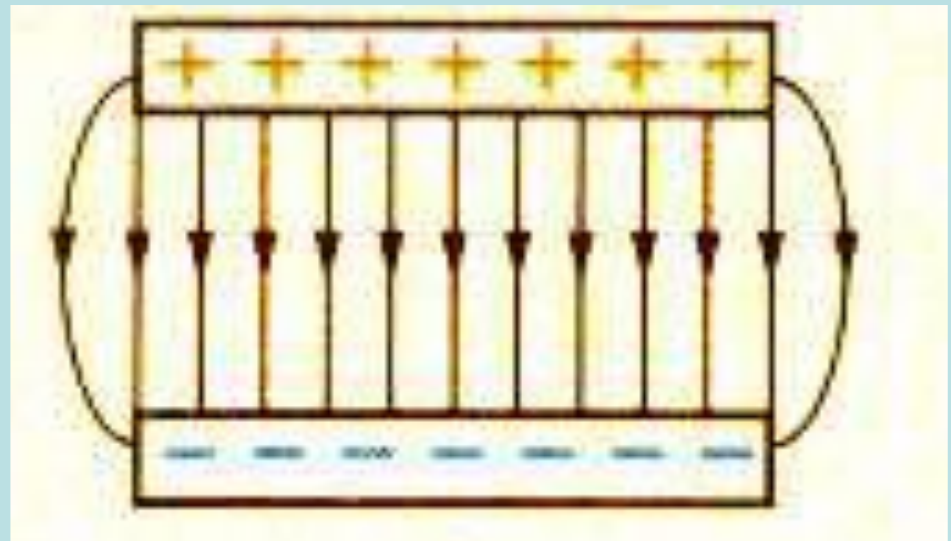
Egyforma nagyságú, ellentétes előjelű és azonos előjelű töltések elektromos tere.

Homogén elektromos mező

A homogén elektromos mezőről akkor beszélünk, ha a mező minden pontjában ugyanolyan nagyságú és irányú a térerősség.

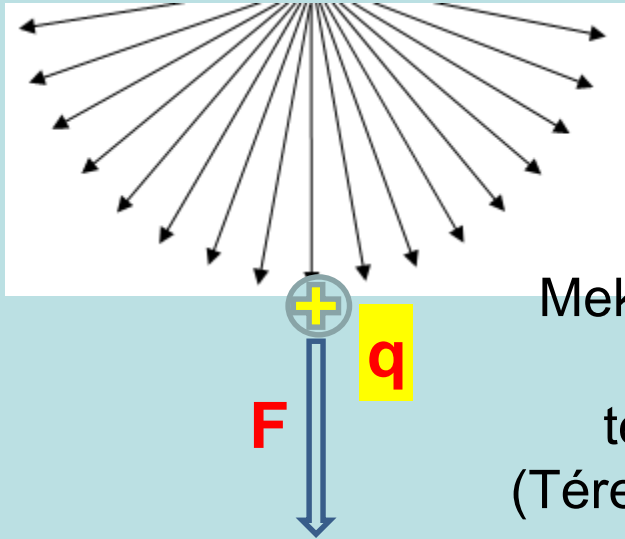
Mivel a homogén mezőben a térerősség vektor mindenhol ugyanakkora, ezért a homogén mező erővonalai párhuzamosak és az erővonalak sűrűsége mindenhol ugyanakkora.

Homogén elektromos mező

Az elektromos térerősség

Legtöbbször nem ismerjük a tér forrását, csak az elektromos teret érzékeljük.

Mekkora ebben a pontban a térerősség?
(Térerősség jele: E)

A térerősség ebben a pontban az egységnyi pozitív töltésre ható erő.

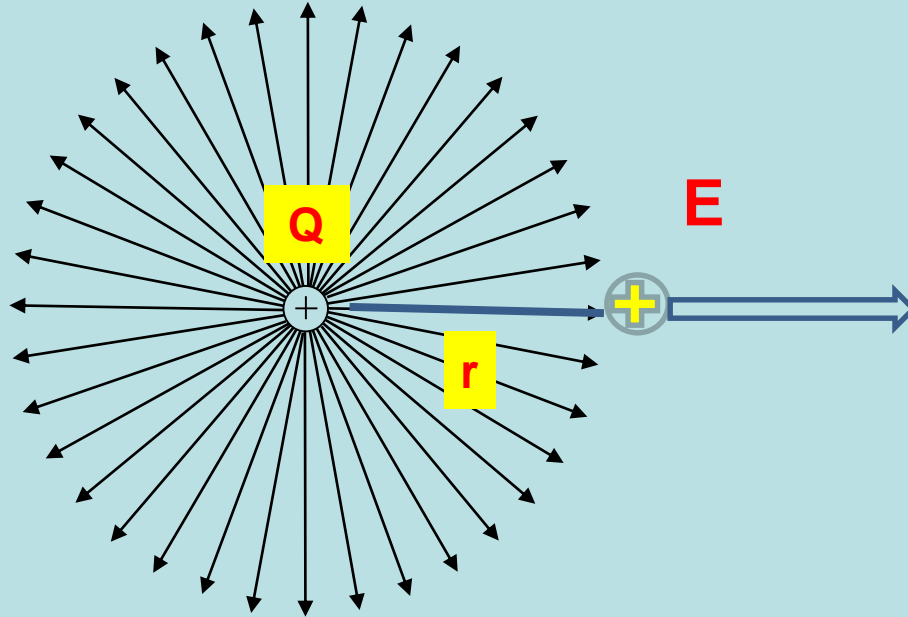
Meghatározása: a q próbatöltésre töltésre ható **erő osztva a töltés nagyságával**. (Egységnyitöltésre ható erő)

$$\text{Kiszámítása: } E = \frac{F}{q} \quad \text{Mértékegysége: } \frac{\text{N}}{\text{C}}$$

q : próbatöltés, amellyel érzékeljük, vizsgáljuk a teret
 F : a próbatöltésre ható erő

Elektromos térerősség

a teret létrehozó Q töltéstől r távolságra

Ismerjük a tér forrását!

Mekkora a térerősség
a teret létrehozó Q
töltéstől r távolságban?
 $E=?$

Számítás:

$$E = k \cdot \frac{Q}{r^2}$$

Q: a teret létrehozó töltés

r: a Q töltéstől mért távolság

E: a térerősség Q -tól r távolságban

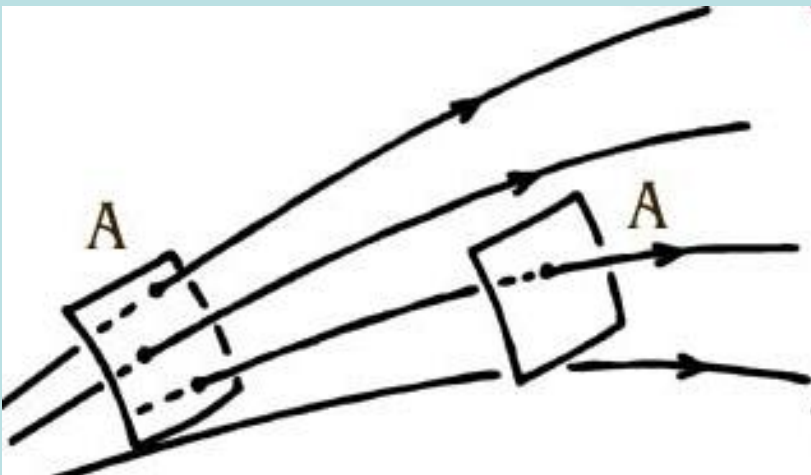
A **térerősség vektormennyiség**. Irányának (megállapodás szerint) a pozitív próbatöltésre ható erőt tekintjük.

A nyugvó töltések által keltett elektromos mező a helytől függ, az időtől nem, ezért elektrosztatikus mezőnek nevezzük.

A fluxus fogalma

Az egy felületen áthaladó összes erővonal száma a felület elektromos fluxusának számértékét adja.

$$\text{Jele : } \Psi \text{ (pszí) } \quad \text{Mértékegysége : } \frac{\text{N}}{\text{C}} \cdot \text{m}^2$$

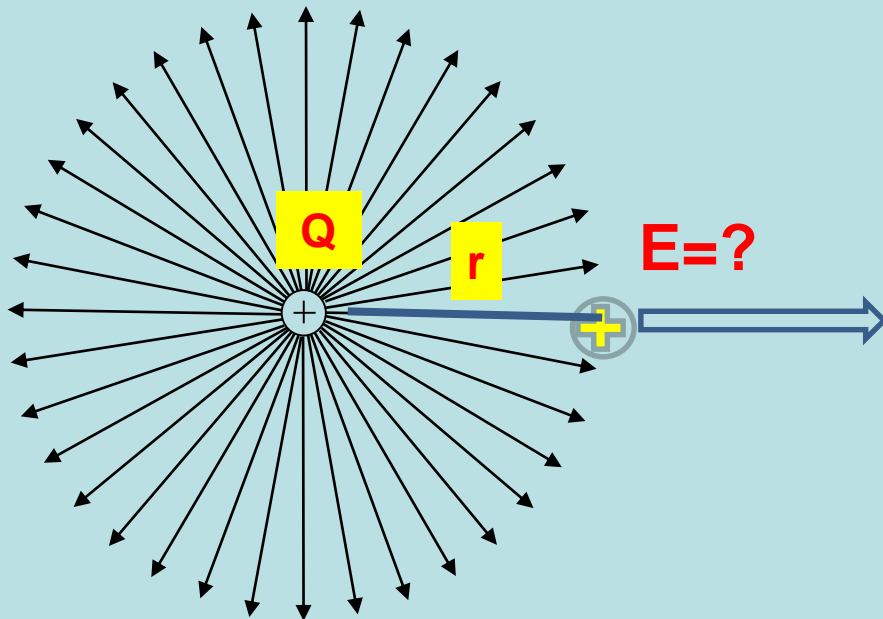
A térerősség irányára merőleges **A** nagyságú felület fluxusa: $\Psi = E \cdot A$

Feladatok előtt

A térerősség számítása. Összehasonlítás

Ismerjük a tér forrását!

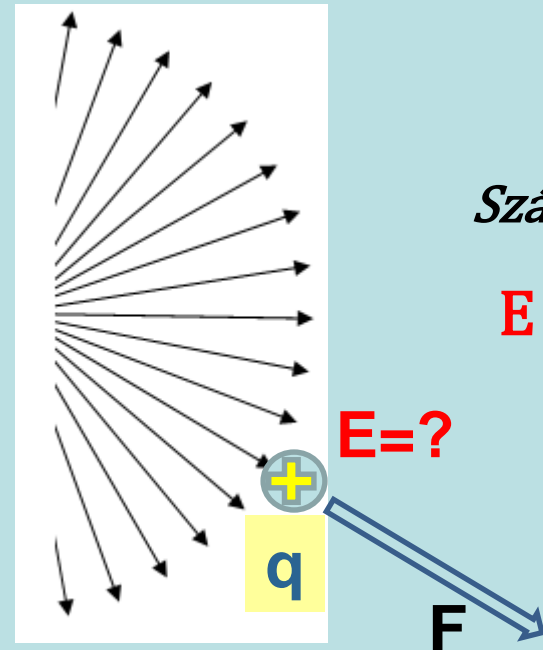
Térerősség a forrástól r távolságra:

Számítás:

$$E = k \cdot \frac{Q}{r^2}$$

Nem feltétlen ismerjük a tér forrását, csak azt tudjuk, hogy elektromos tér van jelen.

Számítás:

$$E = \frac{F}{q}$$